

Μελέτες Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου και Δικαίου Διεθνών Συναλλαγών
Διεύθυνση Σειράς: **Χάρης Π. Παμπούκης**, Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

1

Χάρης Π. Παμπούκης

Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

**ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ, ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ
& ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ**

σε αστικές και εμπορικές διαφορές

Ο νέος αναθεωρημένος Κανονισμός 1215/2012
Βρυξέλλες (Ibis)

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΜΕΡΟΣ Ι

ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ Ι

Η πρώτη ενότητα μεταβολών αφορά στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού. Στην ενότητα αυτή περιέχονται δύο ειδών μεταβολές: Αυτές που αφορούν στην επέκταση του πεδίου εφαρμογής του Κανονισμού από τη σκοπιά της αναγκαίας τοπικής σύνδεσης της διαφοράς και του δικαστηρίου κοινοτικού κράτους που επιλαμβάνεται αυτής (Α) και εκείνες που αφορούν στο υλικό πεδίο εφαρμογής του (Β).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής ως προς τις καταναλωτικές συμβάσεις, τις συμβάσεις εργασίας, τις συμφωνίες παρεκτάσεως και τη διεθνή εκκρεμοδικία και συνάφεια

Ο Κανονισμός 44/2001 εφαρμόζεται, από τη σκοπιά της αναγκαίας τοπικής σύνδεσης 8 της διαφοράς και του δικαστηρίου κοινοτικού κράτους που επιλαμβάνεται αυτής¹⁸, όταν ο εναγόμενος έχει κατοικία σε κοινοτικό κράτος, όταν μια συμφωνία παρεκτάσεως υποδεικνύει τα δικαστήρια κοινοτικού κράτους και τουλάχιστον ένα από τα μέρη έχει κατοικία σε κοινοτικό κράτος, ενώ οι διατάξεις του για την εκκρεμοδικία και τη συνάφεια δύνανται να εφαρμοστούν όταν εκκρεμούν αγωγές σε δικαστήρια κοινοτικών κρατών. Ο νέος Κανονισμός διευρύνει συνεπώς το πεδίο εφαρμογής κατά τα ανωτέρω.

Αυτή η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του Κανονισμού αφορά καταρχήν στις σχέσεις με τρίτα κράτη (μη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης) και ο νέος Κανονισμός επιφέρει μία επέκταση ως προς τις ειδικές βάσεις διεθνούς δωσιδικίας που αφορούν στον καταναλωτή και στον εργαζόμενο (1), ως προς τις συμφωνίες παρεκτάσεως που εμπίπτουν στον Κανονισμό (2) και ως προς την εκκρεμοδικία και τη συνάφεια (3)¹⁹.

18. Βλ. *U. Magnus/P. Mankowski*, Brussels I Regulation, 2nd Revised Ed., Introduction, αρ. 89.

19. Επέκταση των κανόνων περί δικαιοδοσίας του κανονισμού σε διαφορές όπου εμπλέκονται εναγόμενοι από τρίτα κράτη και που κατοικούν σε τρίτα κράτη προβλέπεται στην προαναφερθείσα Πρόταση Κανονισμού για την τροποποίηση του νέου Κανονισμού (ΕΕ) 1215/2012. Ειδικότερα, στο άρθρο 71 β παρ. 2 και παρ. 3 της εν λόγω πρότασης. Σύμφωνα με το προτεινόμενο νέο άρθρο 71 β εδ. α' προβλέπεται ότι, εάν ο εναγόμενος δεν έχει την κατοικία του σε Κράτος μέλος και ο παρών κανονισμός δεν παραχωρεί διεθνή δικαιοδοσία επ' αυτού, οι διατάξεις του κεφαλαίου II εφαρμόζονται ως εάν ο εναγόμενος να είχε την κατοικία του σε Κράτος μέλος. Επιπλέον, με το προτεινόμενο νέο άρθρο 71 β παρ. 3, προτείνεται η θέσπιση πρόσθετης δωσιδικίας για διαφορές στις οποίες εμπλέκονται εναγόμενοι που κατοικούν εκτός ΕΕ, και ειδικότερα προτείνεται η θέσπιση δωσιδικίας *forum arresti*, ώστε να μπορεί να εναχθεί στον τόπο όπου βρίσκονται κινητά περιουσιακά στοιχεία του, υπό την προϋπόθεση ότι η αξία τους δεν είναι ασήμαντη σε σχέση με την

Η πρόταση της Επιτροπής ήταν πιο φιλόδοξη και αποσκοπούσε στη γενική επέκταση του πεδίου εφαρμογής του Κανονισμού ως προς τους εναγόμενους που έχουν την κατοικία τους εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσδίδοντας έτσι στον Κανονισμό οικουμενικό χαρακτήρα²⁰. Στην πραγματικότητα, η Επιτροπή αποσκοπούσε στην εναρμόνιση, ως προς την οικουμενικότητα της εφαρμογής, προς τους Κανονισμούς για το εφαρμοστέο δίκαιο (ιδίως Κανονισμοί Ρώμη I και II για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές και τις εξωσυμβατικές ενοχές, άρθρα 2 και 3 αντιστοίχως - όπως ίσχυε ήδη από την εποχή της Συμβάσεως της Ρώμης της 19^{ης} Ιουνίου 1980 για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές). Η πρόταση αυτή έγινε αντικείμενο σφοδρής κριτικής από την επιστήμη²¹.

Κατά το ευρωπαϊκό σύστημα συνεργατικής νομοθέτησης (ή ακριβέστερα της από κοινού νομοθέτησης), όπως προεκτέθηκε, η πρόταση αυτή δεν έγινε δεκτή, κυρίως διότι κατά τη συζήτηση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τέθηκε το ζήτημα των ορίων της διεθνούς δικαιοδοσίας, κατά το διεθνές δίκαιο, και συνεπακόλουθα των δημιουργούμενων ζητημάτων στο πεδίο της αμοιβαιότητας (και διεθνούς αβροφροσύνης - *comitas gentium*) με τα τρίτα κράτη, που θα οδηγούσαν σε περίπλοκα θέματα εφαρμογής του Κανονισμού (ιδίως ως προς την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων που θα εκδίδονταν κατ' εφαρμογή του). Επιπλέον, μία τέτοια ευρεία αντίληψη περί των ορίων δικαιοδοσίας θα είχε ως συνέπεια να ματαιώσει ή πάντως να παρεμποδίσει τις σχετικές εργασίες για την εκπόνηση μιας οικουμενικής Συμβάσεως στα θέματα διεθνούς δικαιοδοσίας αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων στο πλαίσιο της Συνδιασκέψεως της Χάγης για το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, όπου, παρά τις δυσκολίες, αποφασίστηκε η επανάληψη των διαπραγματεύσεων που είχαν διακοπεί. Επομένως αποφασίστηκε το θέμα της οικουμενικής εφαρμογής του Κανονισμού να μετατεθεί για αργότερα και όπως παρατηρεί ο *A. Nuyts*²² η διάταξη του άρθρου 79 του Κανονισμού Βρυξέλλες Ibis προβλέπει ότι το ζήτημα αυτό θα επανεξετασθεί κατά την προσεχή Έκθεση της Επιτροπής που θα υποβληθεί εντός δεκαετίας.

αξία της απαίτησης και ότι η διαφορά έχει ικανή συνάφεια με το κράτος μέλος του επιληφθέντος δικαστηρίου.

20. Βλ. σχετικά με την προβληματική της εφαρμογής έναντι τρίτων κρατών, *A. Borrás*, *The Application of the Brussels I Regulation to Defendants Domiciled in Third States: From the EGPII to the Commission Proposal*, σε: *The Brussels I Proposal Uncovered*, BIICL 2012, Lein [Ed.], 125 επ.
21. Βλ. σχετικά την αναλυτική μελέτη του *A. Dickinson*, *The revision of the Brussels I Regulation- Surveying the Proposal I Bis Regulation- Solid Foundations but Renovation Needed*, *Yb.PIL* (2010), 247 επ., ιδίως 270 επ.
22. Βλ. *Nuyts*, *La refonte... ό.π.*, ιδίως 5.

Έτσι η φιλόδοξη πρόταση της Επιτροπής τελικά δεν έγινε αποδεκτή επί του παρόντος για τους λόγους που προαναφέρθηκαν. Εντούτοις, στο τελικό κείμενο του Κανονισμού επιβίωσαν τρεις καινοτομίες αναφορικά με την επέκταση εφαρμογής του Κανονισμού με την έννοια που προαναφέρθηκε, και συγκεκριμένα ως προς τον εργαζόμενο και τον καταναλωτή, τις συμφωνίες παρεκτάσεως και τον συντονισμό παράλληλων διαδικασιών δια της εκκρεμοδικίας.

1. Η επέκταση του πεδίου εφαρμογής ως προς τις ειδικές βάσεις δικαιοδοσίας του καταναλωτή και του εργαζόμενου

Στο σύστημα του Κανονισμού 1215/2012 (αλλά και προηγούμενα με τον ισχύοντα Κανονισμό 44/2001, καθώς και τη Σύμβαση των Βρυξελλών του 1968) ο καταναλωτής και ο εργαζόμενος (μαζί με τον ασφαλιζόμενο) αποτελούν κατηγορίες ασθενών δικονομικά μερών και για τον λόγο αυτόν εγκαθιδρύθηκαν ειδικές βάσεις δικαιοδοσίας, που προέβλεπαν υπέρ τους ένα περιορισμένο *forum actoris*, δηλαδή τη δυνατότητα προσφυγής στα δικαστήρια της ένομης τάξης της κατοικίας του καταναλωτή και μία βάση υπέρ των δικαστηρίων του τόπου της συνήθους παροχής της εργασίας του για τον εργαζόμενο, κατά απόκλιση του γενικού κανόνα της διεθνούς δικαιοδοσίας της κατοικίας του εναγομένου.

Σημειώνεται ότι, ως προς την τρίτη κατηγορία των συμβατικά ασθενέστερων μερών κατά τον Κανονισμό ΒρυξΙ, αυτή των ασφαλισμένων (ή τον αντισυμβαλλόμενο του ασφαλιστή), ο νέος Κανονισμός δεν επιφέρει οποιαδήποτε μεταβολή (Τμήμα 3, άρθρα 10-16). Αυτό μάλλον εξηγείται (αλλά δεν δικαιολογείται κατά τη γνώμη μου), διότι συνδέεται με το ουσιαστικό κοινοτικό δίκαιο (δηλαδή το κοινοτικό δίκαιο ασφάλισης που είναι περίπλοκο και ως προς τη χωρική εφαρμογή του)²³.

Η λειτουργία των ειδικών αυτών βάσεων υπέρ των ασθενών συμβατικά μερών είχε στο πλαίσιο του Κανονισμού 44/2001 ως προϋπόθεση την κατοικία των αντισυμβαλλομένων τους (αντίστοιχα εμπόρων και εργοδοτών) στο έδαφος Κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαφορετικά το ζήτημα της δικαιοδοσίας κρινόταν, δυνάμει του άρθρου 4 ΚανΒρυξΙ, κατά το εθνικό δικονομικό διεθνές δίκαιο του κάθε Κράτους μέλους. Με τον Κανονισμό 1215/2012 αυτή η προϋπόθεση καταργήθηκε και

23. Επομένως, ως προς τον ασφαλιζόμενο, θα πρέπει, για να τύχει αυτός της δικονομικής προστασίας της ειδικής βάσεως διεθνούς δικαιοδοσίας (άρθρο 11-2 Κανονισμού ΒρυξΙbis, το οποίο είναι όμοιο με το άρθρο 9-2 ΚανΒρυξΙ), ο αντισυμβαλλόμενος του (ασφαλιστής) να έχει την κατοικία του ή υποκατάστημα σε Κράτος μέλος της ΕΕ.

επομένως διευρύνθηκε η προστατευτική ενέργεια των ειδικών αυτών βάσεων²⁴. Με τον ΚανΒρυξΙbis ο αντισυμβαλλόμενος του καταναλωτή και του εργαζόμενου μπορεί να εναχθεί ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου της κατοικίας του καταναλωτή και αντίστοιχα των δικαστηρίων του τόπου όπου παρέχεται συνήθως η εργασία, *ανεξαρτήτως* εάν (ο αντισυμβαλλόμενος) έχει ή όχι κατοικία στο έδαφος Κράτους μέλους της ΕΕ (βλ. και την αιτιολογική σκέψη υπό αρ. 14 του προοιμίου του Κανονισμού).

- 12 Ειδικότερα, ως προς τον καταναλωτή αυτό το προβλέπει ρητά πλέον το νέο άρθρο 18 του νέου Κανονισμού (παλιό άρθρο 15 Κανονισμού Βρυξέλλες Ι), κατά το οποίο η αγωγή καταναλωτή μπορεί να εισαχθεί στα δικαστήρια της κατοικίας του, όπου και εάν ευρίσκεται ο τόπος κατοικίας του άλλου μέρους. Έτσι διευρύνεται δικονομικά η προστασία προς τα συμβατικά ασθενέστερα μέρη δια του εξαιρετικού προνομίου του *forum actoris* και στην περίπτωση που ο αντισυμβαλλόμενος κατοικεί σε τρίτο κράτος.

Τούτο διότι, ως προς τον καταναλωτή, παρατηρήθηκε σε σχετική μελέτη της Επιτροπής ότι στα δίκαια διαφόρων κρατών μελών (όπως η Αυστρία, η Αγγλία, κ.α.), δεν παρέχεται η δυνατότητα εναγωγής του αντισυμβαλλόμενου του καταναλωτή ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου κατοικίας του τελευταίου. Επιπλέον, η μη δυνατότητα εναγωγής ενώπιον κοινοτικού *forum* θα είχε συνέπειες και στο πεδίο της προστασίας του ουσιαστικού δικαίου (*jus*) αφού, για παράδειγμα, οι σχετικοί κανόνες αμέσου εφαρμογής (κοινοτικής κατά βάση αλλά και εθνικής προέλευσης δευτερευόντως) δεν θα εφαρμόζονταν (τουλάχιστον αναγκαστικά) από τα δικαστήρια μη Κράτους μέλους. Έτσι, τα προβλήματα προστασίας δεν θα περιορίζονταν μόνο στο πεδίο του δικονομικού δικαίου (μεγαλύτερα έξοδα, ξένο περιβάλλον προς τον καταναλωτή κ.λπ.), αλλά θα προέκυπταν και στο πεδίο προστασίας ουσιαστικού δικαίου.

- 13 Ως προς τον εργαζόμενο ισχύουν *mutatis mutandis* τα αυτά. Ο νέος κανόνας του άρθρου 21-2 ΚανΒρυξΙbis προβλέπει ότι εργοδότης που δεν έχει την κατοικία του στο έδαφος Κράτους μέλους είναι δυνατό να εναχθεί ενώπιον του δικαστηρίου ενός άλλου Κράτους μέλους σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1, σημείο Β', δηλαδή ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου της συνήθους παροχής της εργασίας²⁵.

24. Βλ. από την πρόσφατη ελληνική αρθρογραφία *Αρβανιτάκη*, ό.π., 2065 επ., όπως και *Ε. Βασιλακάκη*, Η προστασία του ασθενέστερου διαδίκου κατά τον Κανονισμό 1215/2012, ΝοΒ 2013,2671 επ.

25. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί και μια άλλη καινοτομία του νέου Κανονισμού στην κατεύθυνση της προστασίας του ασθενέστερου μέρους με τη διεύρυνση δικαιοδοτικών βάσεων. Βλ. για τούτο κατωτέρω υπό II Α 2.

2. Η επέκταση του πεδίου εφαρμογής ως προς τις συμφωνίες παρεκτάσεως

Όπως προαναφέρθηκε, στον Κανονισμό 44/2001 εμπίπτουν συμφωνίες παρεκτάσεως, όταν, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1 και 23 παρ. 1 του Κανονισμού αυτού, σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις συμφωνείται παρέκταση υπέρ δικαστηρίου κράτους μέλους από συμβαλλόμενους, από τους οποίους ένας τουλάχιστον έχει την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους²⁶.

Κατά τον νέο Κανονισμό 1215/2012 όμως, αυτός θα εφαρμόζεται, σύμφωνα με το άρθρο 25 - 1 αυτού, ακόμη και όταν το δικαστήριο κράτους μέλους αποκτά διεθνή δικαιοδοσία δυνάμει συμφωνίας συμβαλλομένων, ουδείς εκ των οποίων έχει κατοικία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι και η ρύθμιση του άρθρου 23 παρ. 3 του Κανονισμού 44/2001 καταργείται²⁷.

3. Εκκρεμοδικία και συνάφεια με διαδικασία που εκκρεμεί ενώπιον τρίτου κράτους (μη μέλους)

Για την αποφυγή του κινδύνου έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων, κατά την αρχή της ορθής απονομής της δικαιοσύνης²⁸, πρέπει να υπάρχει συντονισμός των διαδικασιών, στις περιπτώσεις εκκρεμοδικίας ή συνάφειας, όχι μόνο μεταξύ των δικαστηρίων Κρατών μελών (που υπήρχε και στον Κανονισμό 44/2001 και διατηρήθηκε και στον νέο Κανονισμό στα άρθρα 29 - 32) αλλά και μεταξύ δικαστηρίων Κρατών μελών και τρίτων κρατών. Αυτό το κενό *έρχεται να καλύψει με δύο νέες διατάξεις* (άρθρα 33 για την εκκρεμοδικία και 34 για τη συνάφεια αντιστοίχως) ο νέος Κανονισμός²⁹. Πράγματι, η προσθήκη αυτή είναι ευτυχής, γιατί η ορθή απονομή της δικαιοσύνης

26. Βλ. Ε. Σαχπεκίδου, Η παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο, 2000, 19 επ., 19, Χ. Παμπούκη/Γ. Νικολαΐδη, Ιδίως για την ισχύ των ρητρών παρέκτασης κατά τον Κανονισμό 44/2001 και εφαρμοστέου δικαίου που φαινομενικά στερούν τον αποκλειστικό διανομέα από την αποζημίωση πελατείας και τους όρους υπό τους οποίους αυτός τη δικαιούται (γγμδ.), ΝοΒ 2008,2568 επ.

27. Βλ. σχετικά Αρβανιτάκη, ό.π., 2068.

28. Κατά ελεύθερη απόδοση της 'bonne administration de justice', βλ. σχετικώς ιδίως D. Holleaux, La litispendance, Travaux de Comité française de Droit international privé (1971-1973), 203 επ.

29. Βλ. P. Rogerson, Lis Pendens and Third States: The Commission's Proposed Changes to the Brussels I Regulation, σε: Lein, ό.π., 103 επ. Από την πρόσφατη ελληνική αρθρογραφία βλ. Κ. Μακρίδου, Οι νέες ρυθμίσεις της εκκρεμοδικίας στον κανονισμό 1215/2012, Αρμ 2013,2070 επ.

υπερβαίνει προφανώς την ευρωπαϊκή δικονομική ενοποίηση, αφού εξυπηρετεί και το δημόσιο και το ιδιωτικό συμφέρον, που αξιώνει τη μη έκδοση εν γένει αντιφατικών αποφάσεων.

- 17 Η εκκρεμοδικία συνεπώς μεταξύ δικαστηρίων κρατών μελών και τρίτων κρατών - η *διεθνής εκκρεμοδικία* - ρυθμίζεται στο άρθρο 33 και αφορά στην περίπτωση κατά την οποία δικαστήριο κράτους μέλους επιλαμβάνεται αγωγής μεταξύ των ιδίων μερών, με την αυτή αιτία και το αυτό αντικείμενο, με αγωγή που έχει εισαχθεί σε δικαστήριο τρίτου κράτους, ενώ η *διεθνής συνάφεια* αποτελεί το αντικείμενο του άρθρου 34. Η *ευρωπαϊκή εκκρεμοδικία* παραμένει αναλλοίωτη σε σχέση με τον Κανονισμό 44/2001- Βρυξέλλες I και ρυθμίζεται στα άρθρα 29 έως και 32 (ομού με την ευρωπαϊκή συνάφεια).

Κατά το άρθρο 33 λοιπόν του νέου Κανονισμού στην περίπτωση *διεθνούς εκκρεμοδικίας* το δικαστήριο Κράτους μέλους *μπορεί* να αναστείλει τη διαδικασία, είτε κατόπιν αιτήσεως ενός των μερών ή *ex officio*. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονισθεί ότι, αντίθετα με την *ευρωπαϊκή εκκρεμοδικία*, στην οποία το δικαστήριο Κράτους μέλους οφείλει να αναστείλει τη διαδικασία, εδώ παρέχεται απλώς η δυνατότητα αναστολής και μάλιστα μόνον εφόσον πληρούνται τα κριτήρια του άρθρου 33 ΚανΒρυξΙbis.

- 18 Σύμφωνα λοιπόν με τη νέα ρύθμιση του νέου Κανονισμού, καταρχάς θα πρέπει η διεθνής δικαιοδοσία του δικαστηρίου Κράτους μέλους να έχει θεμελιωθεί κατά τον Κανονισμό σε γενική ή ειδική βάση, με εξαίρεση τις ειδικές προστατευτικές βάσεις των συμβάσεων ασφαλίσεως (άρθρα 10 έως 16), καταναλωτή (άρθρα 17 έως 19) και εργασίας (άρθρα 20 έως 23) και φυσικά τις βάσεις αποκλειστικής δικαιοδοσίας (άρθρο 24) και παρέκτασης (άρθρα 25 και 26).
- 19 Η άσκηση αυτής της δυνατότητας για τον δικαστή κράτους μέλους προϋποθέτει ακόμη ότι δεν έχει επιληφθεί πρώτος, δηλαδή ότι διαπιστώνει ότι υπάρχει ήδη εκκρεμής διαδικασία ενώπιον δικαστηρίων τρίτου κράτους κατά το χρονικό σημείο έναρξης της διαδικασίας (συνήθως με την έγερση της αγωγής) ενώπιον του δικαστηρίου Κράτους μέλους. Η διάταξη υιοθετεί την αρχή της χρονικής προτεραιότητας με τη διαφορά ότι η αναστολή της διαδικασίας από το δεύτερο δικαστήριο (κράτους μέλους) είναι δυναμική, ενώ στην ευρωπαϊκή εκκρεμοδικία είναι υποχρεωτική.
- 20 Για να ασκήσει πάντως την ευχέρεια αυτή της αναστολής, το δεύτερο δικαστήριο πρέπει να επιχειρήσει μία νομική *πρόγνωση*³⁰ ως προς το εάν η εκδοθησομένη απόφαση

30. Ο πρώτος που το είχε προτείνει ήταν ο *D. Holleaux*, *La litespendance*, *Travaux du Comité Français de droit international privé* (1971-1973), 203 επ. Την άποψή του ακολούθησε το Γαλλικό Ακυρωτικό (Cour de cassation) στη γνωστή υπόθεση *Soc. Minière di Frange*, 26 nov. 1974, *Rev.crit.dip* 1975.491 (με σχόλιο *D. Holleaux*, *JDI* 1975, 106· καθώς και με σχόλιο *Ponsard*· βλ. ακόμη σχετικώς *B. Ancel/Y. Lequette*, *Grands arrêts de droit interna-*

από το πρώτο επιληφθέν δικαστήριο μη κράτους μέλους θα είναι αναγνωριστέα και εκτελεστέα στο κράτος μέλος του δικαστηρίου της αναστολής (της δεύτερης δηλαδή χρονικά διαδικασίας). Αν αυτό προβλέπεται, τότε είναι δυνατή η αναστολή.

Αυτή η προϋπόθεση ασφαλώς δεν υπάρχει στην ευρωπαϊκή εκκρεμοδικία, λόγω της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και της διαγραφόμενης αρχής αναγνώρισης υπό την έννοια μιας ευρωπαϊκής αρχής *'full force and credit principle'*. Η προϋπόθεση της πρόγνωσης αυτής είναι λογική και συνάδει προς την αρχή της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, γιατί η αναστολή υπέρ του πρώτου δικαστηρίου που έχει επιληφθεί θα έχει νόημα μόνο αν η απόφαση που θα εκδώσει είναι αναγνωριστέα, αφού σε αντίθετη περίπτωση δεν θα αναγνωρίζεται και συνεπώς δεν θα υπάρχει και ο κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων· απλώς στην περίπτωση αυτή η αναστολή θα επιφέρει βραδύτητα χωρίς λόγο.

Αυτή η πρόγνωση θα γίνει επί τη βάση των στοιχείων που θα προσκομίσουν οι διάδικοι (ή ο επιμελέστερος αυτών, ο οποίος θα αιτείται την αναστολή) και θα έχουν προφανώς να κάνουν με τις προϋποθέσεις που τάσσει το εθνικό σύστημα αναγνώρισης και εκτέλεσης αλλοδαπών αποφάσεων (δεδομένου ότι και κατά το νέο Κανονισμό, αυτός εφαρμόζεται στην αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων άλλων κρατών μελών και όχι τρίτων κρατών, όπου εφαρμοστέο είναι το εθνικό δικονομικό δίκαιο). Κατά το ελληνικό σύστημα δηλαδή, ο δικαστής θα πρέπει σύμφωνα με τον Κανονισμό να εξετάσει *prima facie* εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις επί συχνότατα υποθέσεων αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας της ΚΠολΔ 323³¹ (αν έχει επιδοθεί νόμιμα και εμπρόθεσμα η πρώτη ασκηθείσα αγωγή, εάν το αλλοδαπό δικαστήριο έχει ή όχι διεθνή δικαιοδοσία κ.λπ.). Η κρίση αυτή του δικαστηρίου δεν θα παράγει κατά κυριολεξία δεδικασμένο ικανό να δεσμεύει το δικαστήριο της αναγνώρισης ή/και εκτέλεσης που θα επιληφθεί μετά την έκδοση της απόφασης του αλλοδαπού δικαστηρίου. Πρόκειται περί προκριματικής παρεμπόμπουσας κρίσης, που διαθέτει ενέργεια μόνο στο πλαίσιο της δίκης περί την αναστολή.

Τέλος, η αναστολή θα δοθεί μόνο εάν κατά την κρίση - ανέλεγκτη αναιρετικά - του δικαστηρίου του Κράτους μέλους είναι αναγκαία κατά την αρχή της ορθής απονομής της δικαιοσύνης. Το Προοίμιο του νέου Κανονισμού παρέχει ορισμένες ερμηνευτικές κατευθύνσεις σχετικά (αιτιολογική σκέψη υπό αρ. 24 εδ. α'). Καταρχήν αναφέρεται ότι ο δικαστής θα πρέπει να λάβει υπόψη του όλα τα πραγματικά δεδομένα της υπό-

tionnal privé, αρ. 54), και τώρα θεσπίζεται ως ευρωπαϊκός κανόνας ρύθμισης της διεθνούς εκκρεμοδικίας.

31. Σε συνδυασμό με την ΚΠολΔ 905. Η περίπτωση αποφάσεων εκούσιας δικαιοδοσίας, για τις οποίες εφαρμογή θα έχει η ΚΠολΔ 780, εάν υπάρχει, θα είναι σπανιότατη, λόγω της μη συμπτώσεως προς το υλικό πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού.

θεσης, όπως, ενδεικτικά, τη σχέση πραγματικών περιστατικών, διαδικών και τρίτου κράτους, το στάδιο ωριμότητας της διαδικασίας, το εύλογο της συνήθους διάρκειας έκδοσης απόφασης από τα δικαστήρια του τρίτου Κράτους.

Έτσι, κατά κάποιο τρόπο υιοθετείται ένας μηχανισμός αξιολόγησης του εναλλακτικού *forum* και ιδιαίτερα της καταλληλότητας του, που προσομοιάζει - χωρίς να είναι κατ' ακριβολογία - προς την αγγλοσαξωνική θεωρία του *forum (non) conveniens*. Πράγματι, εδώ ο μηχανισμός αξιολόγησης του Κανονισμού επεμβαίνει μόνο όταν το αλλοδαπό δικαστήριο έχει επιληφθεί της αυτής υποθέσεως. Επίσης ο μηχανισμός αυτός εγγράφεται εντός του πλαισίου στην πραγματικότητα συνολικής αλλά δυνητικής κρίσεως περί αναστολής. Όπως σωστά παρατηρεί ο A. Nuyts³², ο κοινοτικός νομοθέτης δεν παρεμβαίνει, ούτε τροποποιεί τη γνωστή νομολογία του ΔΕΚ στην υπόθεση *Owusu*³³, η οποία καταδίκασε ρητά τη δυνατότητα χρήσης της θεωρίας του *forum non conveniens* για το απαράδεκτο δικαιοδοσίας κατά την κρίση του *forum* υπέρ δικαστηρίου άλλου Κράτους, δικονομικά καταλληλότερου να επιληφθεί της υποθέσεως³⁴.

- 23 Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης η αιτιολογική σκέψη υπό αρ. 24 παρ. 2 του προοιμίου του Κανονισμού, κατά την οποία η αξιολόγηση περιλαμβάνει και την εξέταση κατά πόσο το δικαστήριο τρίτου Κράτους έχει αποκλειστική δικαιοδοσία στη συγκεκριμένη υπόθεση σε περιπτώσεις στις οποίες ένα δικαστήριο θα μπορούσε να έχει αποκλειστική δικαιοδοσία, δηλαδή στις περιπτώσεις του άρθρου 24 του ΚανΒρυξΙbis.

Το θέμα που εισάγεται με την αιτιολογική αυτή σκέψη είναι η *αντανεκλαστική ενέργεια* (*effet reflexe*) των βάσεων αποκλειστικής δικαιοδοσίας του Κανονισμού. Η αντανεκλαστική ενέργεια είναι στην πραγματικότητα η «διμεροποίηση» των βάσεων αποκλειστικής δικαιοδοσίας, δηλαδή, όπως στις περιπτώσεις αυτές επιβάλλεται η κοινοτική δικαιοδοσία έναντι δικαιοδοσίας τρίτων κρατών, έτσι, σύμμετρα και αντανεκλαστικά, το κοινοτικό δικαστήριο οφείλει να απέχει δικαιοδοτικά υπέρ του

32. Nuyts, La refonte... ό.π., 15.

33. ΔΕΚ C-281/02, 1.3.2005, ΣυλΝ 2002, I-1383. Με την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβόνας, την 1η Δεκεμβρίου 2009, η Ευρωπαϊκή Ένωση απέκτησε νομική προσωπικότητα και ανέλαβε τις αρμοδιότητες που είχε προηγουμένως η Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Έτσι, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) μετονομάστηκε σε Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Ακολούθως, θα χρησιμοποιείται ο όρος «ΔΕΚ» όταν παρατίθεται η προγενέστερη της ενάρξεως της ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβόνας νομολογία του Δικαστηρίου.

34. Nuyts, La refonte... ό.π., 8.

δικαστηρίου τρίτου κράτους, το οποίο έχει κατά τον Κανονισμό αντανakλαστικά αποκλειστική δικαιοδοσία³⁵.

Δεν θα πρέπει εντούτοις να παραβλέψουμε ότι, εν προκειμένω, δεν πρόκειται περί εν γένει της αντανakλαστικής ενέργειας κατά τον Κανονισμό Βρυξίβις, αλλά περί της λήψης υπόψη, και μάλιστα κατά διακριτική ευχέρεια, του στοιχείου αυτού, προκειμέ-

35. Το ζήτημα είχε θέσει πρώτος ο *G.A.Droz* στη θεμελιώδη διατριβή του για τη Σύμβαση των Βρυξελλών, *Compétence judiciaire et effets des jugements dans le marché commun (Étude de la Convention de Bruxelles du 27 septembre 1968)*, Dalloz, 1972. Για τη σχετική συζήτηση, βλ. *H. Gaudemet-Tallon*, *Compétence et exécution des jugements en Europe*, 4e éd., αρ. 100, *A. Nuyts*, *La théorie de l'effet réflexe*, σε: *Le droit processuel et judiciaire européen*, Actes du colloque organisé par le Centre interuniversitaire de droit judiciaire, Bruxelles, La Charte, 2003, 73 επ., *M. Fallon*, *L'applicabilité du règlement Bruxelles I aux situations extérieures après l'avis 1/03 de la CJCE*, σε: *Liber Amicorum H. Gaudemet-Tallon*, Dalloz, 2008, 241 επ., *A. Layton*, *The Brussels I Regulation in the International Legal Order: Some Reflections on Reflectiveness*, σε: *Lein*, ό.π., 75 επ. Η αντανakλαστική ενέργεια έχει, κατά την άποψη μου, βάση, τόσο στο διεθνές δίκαιο, όσο και στην αρχή της διεθνούς αβροφροσύνης (*comitas gentium*) και υπηρετεί και την αρχή της διεθνούς αρμονίας των νομικών καταστάσεων, γιατί διευκολύνει εν γένει την αναγνώρισή τους και επομένως και τη διεθνή κυκλοφορία τους, αποφεύγοντας, ή έστω περιορίζοντας, τις χωλές σχέσεις. Δεν υπάρχει εξάλλου λόγος, αυτό που ορθά αναγνωρίζεται ως λόγος αποποίησης της δικαιοδοσίας στις ενδοκοινοτικές σχέσεις, να μην ισχύει ως λόγος αποποίησης και στις εξωτερικές - διεθνείς σχέσεις, αφού η φύση του ζητήματος δεν αλλάζει. Κατά την προσωπική μου άποψη, η αντανakλαστική ενέργεια είναι πιθανό και ορθό προσεχώς να αναγνωρισθεί τόσο από τα δικαστήρια των Κρατών μελών (και μάλιστα από τα αγγλικά πρώτα λόγω της *comitas gentium*), όσο και από το ΔΕΕ. Ζήτημα δημιουργείται ως προς το εύρος της ενέργειας και συγκεκριμένα εάν θα πρέπει στην περίπτωση αντανakλαστικής ενέργειας των αποκλειστικών κοινοτικών βάσεων να υπάρχει αποποίηση της δικαιοδοσίας ανεξαρτήτως της χρονικής στιγμής που επιλαμβάνεται το αλλοδαπό δικαστήριο του τρίτου Κράτους. Και εδώ πρέπει να διακρίνουμε τις περιπτώσεις που το αλλοδαπό δικαστήριο του τρίτου Κράτους δεν έχει επιληφθεί (που στην ουσία είναι η καταδικαστέα θεωρία του *forum non conveniens* έστω σε περιορισμένη εκφορά) και τις περιπτώσεις που επιλαμβάνεται κατόπιν (δηλαδή μετά το κοινοτικό δικαστήριο). Θα πρέπει στην περίπτωση αυτήν το κοινοτικό δικαστήριο που έχει πρώτο επιληφθεί να αποποιείται τη δικαιοδοσία του υπέρ του έχοντος κατά τον Κανονισμό (αναλογικά) δικαστηρίου τρίτου Κράτους αποκλειστική δικαιοδοσία; Η συστηματική συνέπεια επιβάλλει θετική απάντηση. Με δεδομένο όμως ότι η εμπιστοσύνη μεταξύ δικαστηρίων κρατών μελών και δικαστηρίων τρίτων κρατών δεν είναι η ίδια, μάλλον θα πρέπει να υπάρχει η ευχέρεια, αλλά όχι η υποχρέωση. Ενδιαφέρουσα εξέλιξη από τη σκοπιά αυτή παρουσιάζει το αγγλικό δίκαιο με την υπόθεση *Ferrexpo* [2012] EWHC 721 (Comm), στην οποία ο δικαστής *Smith* δέχεται για πρώτη φορά την αντανakλαστική ενέργεια στο πλαίσιο του Κανονισμού Βρυξέλλες I· βλ. σχετικώς αναλυτικά, *C. Chalas*, *L'affaire Ferrexpo: baptême anglais pour l'effet réflexe des articles 22, 27 et 28 du règlement Bruxelles I*, *Rev.crit.dip* (2013), 359 επ.

νου περί αποφάσεως απλής αναστολής³⁶. Και φυσικά είναι σοβαρό στοιχείο (ίσως το πλέον σοβαρό) το οποίο πρέπει να συνεκτιμηθεί για τη λήψη της αποφάσεως αναστολής της διαδικασίας.

- 24 Η κατά τα ανωτέρω ανασταλθείσα διαδικασία ενώπιον του κοινοτικού δικαστηρίου είναι προσωρινή και μπορεί να συνεχισθεί, κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 33 του Κανβρυξίbis, ανά πάσα στιγμή (δηλαδή με απλή αίτηση ενός των διαδίκων), εφόσον η διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου του τρίτου Κράτους έχει ανασταλεί ή διακοπεί ή το δικαστήριο του Κράτους μέλους συνάγει ότι η διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου τρίτου Κράτους είναι απίθανο να ολοκληρωθεί εντός ευλόγου χρόνου ή, τέλος, κατά απολύτως γενικό τρόπο, εφόσον η συνέχιση της διαδικασίας είναι επιβεβλημένη για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης (που αποτελεί μία κοινοτική δικονομική γενική αρχή). Παρατηρείται μία εξαιρετική δικονομική ευελιξία που διασκεδάζεται λόγω της διακριτικής ευχέρειας που συνοδεύει την απόφαση αναστολής.
- 25 Κατά την παράγραφο 3 του άρθρου 33 του Κανονισμού το δικαστήριο Κράτους μέλους περατώνει τη διαδικασία, εφόσον η διαδικασία στο τρίτο Κράτος ολοκληρωθεί και οδηγήσει σε έκδοση απόφασης επιδικητικής αναγνώρισης και κατά περίπτωση εκτέλεσης στο κράτος μέλος. Προκειμένου πάντως περί περατώσεως (που θα απαιτεί την έκδοση δικαστικής απόφασης), θα πρέπει το δικαστήριο να διαπιστώνει ότι η αλλοδαπή απόφαση είναι αναγνωριστέα (ή και εκτελεστέα) στην έννομη τάξη του. Η απόφαση περάτωσης δεν θα παράγει δεδικασμένο ως προς το αν πράγματι πληρούνται οι προϋποθέσεις αναγνώρισεως ή εκτελέσεως.

Αυτό στην πράξη θα σημαίνει ότι η αλλοδαπή απόφαση συχνά θα παρουσιάζεται ενώπιον του δικαστή της διεθνούς εκτέλεσης (όταν συντρέχει λόγος) [άρθρο 905 ΚΠολΔ] και η αναγνωρισθείσα ή κηρυχθείσα κατά περίπτωση εκτελεστή απόφαση θα συνιστά τον δικονομικό τίτλο περάτωσης της ανασταλθείσας διαδικασίας ενώπιον του δικαστή της εκκρεμούς διαδικασίας. Το σύστημα έτσι είναι περίπλοκο και θα πρέπει να απλοποιηθεί σε μελλοντική νέα αναμόρφωση του Κανονισμού, αφού, στην πραγματικότητα, σε μια τέτοια περίπτωση, το σύστημα αυτό υποχρεώνει να επιληφθούν για το ίδιο θέμα δύο δικαστές (ο δικαστής της αναγνώρισης και ο δικαστής της αναστολής).

36. Η *λήψη υπόψη* είναι ένας μηχανισμός που διαφοροποιείται από την *εφαρμογή* αλλοδαπού κανόνα, κατά τον οποίο ο δικαστής λαμβάνει υπόψη αλλοδαπό κανόνα (συνήθως δημοσίου δικαίου), ο οποίος εγγράφεται ως προϋπόθεση στο νομοτυπικό ημεδαπού κανόνα. Ο δικαστής εφαρμόζει κατά ακριβολογία τον ημεδαπό κανόνα, αλλά κατά την εφαρμογή του πρέπει να λάβει υπόψη αλλοδαπό κανόνα, που εγγράφεται ως προϋπόθεση. Παρ'αλήθεια, είναι δυνατή η λήψη υπόψη αλλοδαπής απόφασης ή οιονεί δημόσιας πράξεως. Βλ. P. Mayer/V. Heuzé, *Droit international privé*, 10ème éd., Paris, 2010, 106, 333, 334.

Η διεθνής συνάφεια, που προβλέπεται στο κατά αναλογία όμοιο άρθρο 34 του Καν- 26
 Βρυξέλλης, υφίσταται όταν οι υποθέσεις συνδέονται με τρόπο, ώστε να υπάρχει κίνδυ-
 νος έκδοσης αντιφατικών ή ασύμβατων δικαιοδοτικά αποφάσεων στην περίπτωση
 χωριστής εκδίκασης. Τα αιτήματα συνδέονται στενά από τη σκοπιά του ουσιαστικού
 δικαίου, χωρίς να υπάρχει ταυτότητα, όταν λείπει δηλαδή κάποια ιδιότητα, όπως π.χ.
 ταυτότητα των μερών.

Το καθεστώς της διεθνούς συνάφειας είναι όμοιο με αυτό της διεθνούς εκκρεμοδικί-
 ας και επομένως ισχύουν *mutatis mutandis* οι προηγηθείσες αναπτύξεις.

ίο (ίσως το
 ως αναστο-

δικαστηρί-
 ου άρθρου
 διαδίκων),
 ανασταλεί
 ία ενώπιον
 νόμου χρό-
 ασίας είναι
 κοινοτική
 α που δια-
 αστολής.

όρους μέ-
 κληρωθεί
 περίπτωση
 J θα απαι-
 τώνει ότι η
 άξη του. Η
 τι πληρού-

ίζεται ενώ-
 25 ΚΠολΔ]
 θα συνιστά
 ου δικαστή
 α απλοποι-
 κότητα, σε
 ίδιο θέμα

γή αλλοδα-
 ι (συνήθως
 εδαπού κα-
 ί την εφαρ-
 όθεση. Πα-
 is πράξεως.
 333, 334.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

Η διευκρίνιση του υλικού πεδίου εφαρμογής

- 27 Ο νέος Κανονισμός Βρυξέλλης διευκρινίζει σε τέσσερις περιπτώσεις το υλικό (αντικειμενικό) πεδίο εφαρμογής του. Οι περιπτώσεις αυτές, που είναι διαδοχικά η διεθνής διαιτησία, το σύμφωνο συμβίωσης, η ευθύνη Κράτους και οι υποχρεώσεις διατροφής, θεματικές που αποτέλεσαν αντικείμενο αναθεωρημένων διατάξεων, θα εξεταστούν στη συνέχεια.

1. Ο αποκλεισμός της διεθνούς διαιτησίας από το πεδίο εφαρμογής

- 28 Οι σχέσεις διαιτησίας και πολιτειακής δικαιοσύνης είναι σχέσεις σύνθετες, ορισμένες φορές αντιπαραθετικές (π.χ. ως προς το κομβικό θέμα του ελέγχου της εγκυρότητας της διαιτητικής συμφωνίας), ορισμένες άλλες φορές συμπληρωματικές (π.χ. ως προς τη συμπλήρωση του διαιτητικού δικαστηρίου ή ως προς τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων) και πάντως ισότιμες³⁷. Αυτό δημιουργεί ένα πολύπλοκο πλαίσιο ως προς τις σχέσεις τους σε όλα τα στάδια της διαιτητικής διαδικασίας επίλυσης διαφορών, ήτοι στο προδιαιτητικό, στο διαιτητικό και στο μεταδιαιτητικό. Η διεθνής διαιτησία επιχειρεί - και σταθερά διεκδικεί - σταδιακά και προοδευτικά την πλήρη αυτονόμησή της, η οποία εντούτοις δεν είναι απολύτως εφικτή, λόγω του πολιτειακού ελέγχου, ο οποίος παραμένει η τελική δικαιοδοσία ή η δικαιοδοσία γενικής αναφοράς. Η ισοτιμία είναι δηλαδή νοπή (σήμερα) μόνο στα πεδία εκείνα, στα οποία είναι δυνατή η ανταγωνιστική λειτουργία και όχι στα πεδία εκείνα, τα οποία είναι λειτουργικά ανεξάρτητα (όπως π.χ. ο μεταδιαιτητικός πολιτειακός έλεγχος της διαιτητικής απόφασης).

Η διεθνής διαιτησία έχει εξάλλου κερδίσει σταδιακά μία αυτονομία έναντι της πολιτειακής δικαιοσύνης, κυρίως με το παγκοσμίου εμβέλειας νομοθέτημα της Συμβάσεως της Νέας Υόρκης του 1958 (ΝΔ 4220/1961)³⁸, που αφορά στην αναγνώριση και εκτέλεση

37. Σ. Κουσουύλης, Δίκαιο της διαιτησίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006, 2.

38. Που ισχύει σήμερα σε 196 κράτη και για την οποία βλ. αντί πολλών, Γ. Βερβενιώτη, Η Διεθνής εμπορική διαιτησία Ι: σύμβαση της Νέας Υόρκης, διμερείς συμβάσεις, κανονισμοί διεθνούς διαιτησίας, κανόνες δεοντολογίας διαιτητών, 1990.

αλλοδαπών διαιτητικών αποφάσεων, και τη Σύμβαση πρότυπο της UNCITRAL 1985 για τη διεθνή διαιτησία (N 2735/1999)³⁹. Για τον λόγο αυτόν συνήθως η διαιτησία εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής διεθνών συμβάσεων και Κανονισμών. Έτσι, η διαιτησία αποτελούσε μία από τις εξαιρέσεις από το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού 44/2001 (αλλά και της προγενέστερης Συμβάσεως των Βρυξελλών) και δεν θα υπήρχε λόγος παρέμβασης, αν το ΔΕΕ δεν εξέδιδε τη γνωστή αμφιλεγόμενη απόφασή του στην υπόθεση *West Tankers*⁴⁰, η οποία απασχόλησε - κατά κύριο λόγο κριτικά - τη διεθνή επιστήμη⁴¹.

Στην υπόθεση αυτήν η εταιρία Erg Petrolí SPA (εφεξής Erg) ναύλωσε το πλοίο Front Comor για μεταφορά πετρελαίου από την εταιρία West Tankers. Μετά από πρόσκρουση του πλοίου στην προκυμαία του διυλιστηρίου της Erg που βρίσκεται στην Ιταλία, η Erg ζήτησε και έλαβε μερική αποζημίωση από τους ασφαλιστές της για τις σημαντικές ζημιές που είχε υποστεί, ενώ για το υπολειπόμενο μέρος της ζημίας προσέφυγε σε διαιτησία κατά της West Tankers, δυνάμει διαιτητικής ρήτρας που υπήρχε στο σχετικό ναυλοσύμφωνο. Μετά την έναρξη της διαιτητικής διαδικασίας οι ασφαλιστρικές εταιρίες - επρόκειτο για τις Allianz SpA Generali και Assicurazioni Generali SpA - κατά τα προβλεπόμενα στο εφαρμοστέο ιταλικό ουσιαστικό δίκαιο περί αυτοδίκαιης υποκατάστασης τους στις αξιώσεις της Erg ενήγαγαν τη West Tankers στην Ιταλία ενώπιον των ιταλικών δικαστηρίων για το ποσό που είχαν ήδη καταβάλει στην Erg. Η West Tankers επικαλέσθηκε τη διαιτητική συμφωνία υποβάλλοντας ένσταση έλλειψης δικαιοδοσίας, ενώ παράλληλα προσέφυγε στα αγγλικά δικαστήρια, με αίτημα την αναγνώριση ότι η σχετική διαφορά με τις ασφαλιστρικές εταιρίες θα έπρεπε να κριθεί δυνάμει της διαιτητικής συμφωνίας με προσφυγή σε διαιτησία. Επιπλέον, με βάση αυτό το αίτημα ζήτησε την έκδοση σχετικής αντιαγωγικής διαταγής (antisuit order) που να επιτάσσει τη λήξη της διαδικασίας ενώπιον των ιταλικών δικαστηρίων.

Το House of Lords (ήδη Supreme Court) έθεσε στο ΔΕΕ ως προδικαστικό ερώτημα κατά πόσο είναι συμβατή με τον Κανονισμό Βρυξέλλες I η έκδοση αντιαγωγικής διαταγής (antisuit injunction) από δικαστήριο Κράτους μέλους με αντικείμενο την απαγό-

39. Βλ. σχετικά αντί πολλών Σ. Κουσουλή, *Διαιτησία - Ερμηνεία κατ' άρθρο*, Εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, 141 επ.

40. C-185/07, ΔΕΚ 10.2.2009, ΣυλΝ 2009, I-0663. Βλ. γενικά για το ζήτημα της σχέσης του Κανονισμού με τη διαιτησία, S. Camilleri, Recital 12 of the Recast Regulation: A New Hope? ICLQ (2013), 899 επ., G. Garducci, The New EU Regulation 1215/2012 of 12 December 2012 on Jurisdiction and International Arbitration, Arb Int (2013), 467 επ., J. Harris/E. Lein, A Neverending Story? Arbitration and Brussels I: The Recast, σε: Lein, ό.π., 31 επ.

41. Βλ. L.G. Radicati di Brozolo, Arbitration and the Draft Revised Brussels I Regulation: Seeds of Home Country control and of Harmonization? 7 JPIL (2011), 423 επ., καθώς και τη σχετική συζήτηση στον διαδικτυακό ιστότοπο <http://conflictoflaws.net/>.

ρευση έναρξης ή συνέχισης εκκρεμούς δίκης στα δικαστήρια άλλου Κράτους μέλους, λόγω του ότι η διαδικασία αυτή παραβιάζει διαιτητική συμφωνία.

Το ΔΕΕ έκρινε ότι η ένσταση έλλειψης δικαιοδοσίας η οποία στηρίζεται σε διαιτητική συμφωνία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού, δεδομένου ότι η εφαρμοσιμότητα (εφαρμογή) μιας διαιτητικής συμφωνίας, περιλαμβανομένης της εγκυρότητάς της, συνιστά προκριματικό ζήτημα (πρόκριμα), που οφείλει να ακολουθήσει την τύχη της κύριας δίκης, η οποία εμπίπτει στο πεδίο του Κανονισμού⁴². Ως προς την αντιαγωγική διαταγή το Δικαστήριο έκρινε ότι τα δικαστήρια του τόπου διεξαγωγής της διαιτησίας δεν μπορούν να εκδίδουν αντιαγωγική διάταξη με αντικείμενο την απαγόρευση συνέχισης διαδικασίας, η οποία εκκρεμεί ενώπιον των δικαστηρίων άλλου Κράτους μέλους που εκδικάζουν την κύρια διαφορά και παρεπιμπτόντως την εφαρμογή της διαιτητικής συμφωνίας, γιατί αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση άσκησης δικαιοδοσίας που αυτά έχουν δυνάμει του Κανονισμού.

- 30 Η απόφαση αυτή επικρίθηκε έντονα⁴³, διότι θεωρήθηκε ως ενθάρρυνση στον μη σεβασμό των διαιτητικών συμφωνιών⁴⁴ και βέβαια ότι εισάγει το φαινόμενο της «ιταλικής τορπίλης»⁴⁵ στη διαιτησία, μειώνοντας έτσι την αποτελεσματικότητα ως προς τη λειτουργία της⁴⁶.

42. As σημειωθεί ότι για την κρίση του αυτήν το ΔΕΕ στηρίχθηκε στην εισηγητική έκθεση *Ευρυγένη/Κεραμέως*, ενώ οι αδυναμίες της κρίσεως αυτής είχαν εντοπισθεί και από τη Γενική Εισαγγελέα *Kokott*, η οποία είχε επισημάνει τον κίνδυνο αύξησης των παράλληλων διαδικασιών, καθώς και τον συνεπακόλουθο κίνδυνο έκδοσης αντιφατικών διαιτητικών και δικαστικών αποφάσεων επί της αποφάσεως ΔΕΚ 10.2.2009, C-185/07 *Allianz SpA και Generali Assicurazioni Generali SpA κατά West Tankers Inc*, ΣυλΝ 2009, I- 663.

43. Βλ. *G. Garducci*, Arbitration, Anti-suit Injunctions and Lis Pendens under the European Jurisdiction Regulation and the New York Convention- Notes on West Tankers, the Revision of the Regulation and Perhaps of the Convention, 27 *Arb Int* (2011), 171 επ., καθώς και τη σχετική συζήτηση στον διαδικτυακό ιστότοπο <http://conflictoflaws.net/>.

44. *Nuyts*, La refonte... ό.π., 11.

45. Έκφραση που περιγράφει την πρακτική - γνωστή στο πεδίο των ρητρών παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας - να εισάγεται ενώπιον των πολιτειακών δικαστηρίων αγωγή (συνήθως αρνητική αναγνωριστική) ή παρεπιμπτόντως στο πλαίσιο αγωγής για την εκδίκαση της ουσίας διαφοράς, με την οποία να ζητείται η αναγνώριση της ανυπαρξίας ή της ακυρότητας της διαιτητικής συμφωνίας ή της συμφωνίας παρέκτασης. Αυτό έχει ως συνέπεια την παράλυση της ρήτρας παρέκτασης ή της διαιτητικής διαδικασίας μέχρι την οριστική εκδίκαση του ζητήματος που σε ορισμένες δικαιοδοσίες (όπως η ιταλική χαρακτηριστικά, εξού και η ονομασία αυτής της πρακτικής) είναι ιδιαίτερα αργές ως προς την έκδοση αποφάσεων. Βλ. σχετικά επίσης *P. Kindler*, Torpedo actions and the interface between Brussels I and International Commercial Arbitration, σε: *Pocar/Viarengo/Villata* [Eds.], *Recasting Brussels I*, CEDAM 2012, 57 επ. Παρά την ονομασία της ως ιταλικής, η προέλευση αυτής της πρακτικής είναι γερμανική και χρησιμοποιήθηκε καταρχήν στο τομέα των ευρεσιτεχνιών, βλ. *Cadet*, ό.π., 779.

46. *Nielsen*, ό.π., 507.

Η απόφαση αυτή συνεπώς ήταν η κύρια αιτία της προσπάθειας αποσαφήνισης μέσω της αναθεώρησης του Κανονισμού του καθεστώτος και των σχέσεων διαιτησίας και Κανονισμού. Δεν στερείται ίσως σημασίας η αναδρομή στην πορεία των προτάσεων της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η οποία εξηγεί ίσως την κατάληξη που προαναφέραμε και η οποία, κατά τη γνώμη, μου δημιουργεί απλώς ένα πλαίσιο κυρίως ερμηνευτικό ως προς τις σχέσεις διαιτησίας και Κανονισμού Βρυξέλλες, καταλείποντας στο ΔΕΕ τη σχετική νομολογιακή αποσαφήνιση στο μέλλον επιμέρους ζητημάτων.

Η Επιτροπή στην αρχή της πρότασής της στην Πράσινη Βίβλο⁴⁷ πρότεινε την εισαγωγή 31 κανόνων που να ρυθμίζουν λεπτομερώς τη διεθνή διαιτησία⁴⁸, πράγμα όμως που στη συνέχεια εν μέρει εγκατέλειψε στην πρότασή της υπέρ μιας πλέον μετριοπαθούς απόψεως (στο άρθρο 29-4 της προτάσεως), ενός κανόνα εκκρεμοδικίας, κατά τον οποίο το επιληφθέν δικαστήριο θα υποχρεούται να αναστέλλει τη διαδικασία ενώπιόν του, εφόσον δικαστήριο του τόπου της διαιτησίας ή όπου βρίσκεται το διαιτητικό δικαστήριο έχει επιληφθεί είτε κυρίως, είτε παρεμπιπτόντως, του ζητήματος της υπάρξεως, της εγκυρότητας ή των εννόμων αποτελεσμάτων διαιτητικής συμφωνίας. Η ουσία της προτάσεως είναι η προτεραιότητα (και η αποκλειστική δικαιοδοσία) των δικαστηρίων του τόπου της διαιτησίας για τη κρίση θεμάτων που αφορούν στην εγκυρότητα της διαιτητικής συμφωνίας.

Η πρόταση αυτή της Επιτροπής επικρίθηκε για δύο κυρίως λόγους. Ο πρώτος είναι γενικός και προβλήθηκε από τους οργανισμούς διαιτησίας (ICC, LCIA κ.λπ.) ότι δεν είναι ορθό και παραγωγικό για τη λειτουργία της διεθνούς διαιτησίας να αποτελέσει εν γένει αντικείμενο περιφερειακών ρυθμίσεων και προφανώς κάτι τέτοιο θα ήταν αντιπαραγωγικό ως προς τους οργανισμούς διεθνούς διαιτησίας που έχουν την έδρα τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, γιατί θα δημιουργηθεί έτσι ένα νομικό περιφερειακό εμπόδιο. Θα έλεγε κανείς ότι αυτό συνίσταται στην απαίτηση να παραμείνει η διαιτησία όχι στο πεδίο του «μη δικαίου» (non droit)⁴⁹ αλλά του «άλλου δικαίου» (autre droit), εντελώς ανεξάρτητου κατά το δυνατό των κρατικών δικαίων, αφού η αυτορρύθμιση της διεθνούς διαιτησίας θεωρείται στοιχείο ελκυστικό για τη λειτουργία και ανάπτυξή της.

47. Πράσινη Βίβλος της 21^{ης} Απριλίου 2009 της Επιτροπής ως προς την αναθεώρηση του Κανονισμού Βρυξέλλες I, COM (2009) τελικό.

48. Επηρεασμένη προφανώς από τις απόψεις της λεγόμενης εκθέσεως της Χαϊδελβέργης (Heidelberg Report), που επρόκειτο για μελέτη, η οποία εκπονήθηκε κατά παραγγελία της Επιτροπής.

49. Κατά τη γνωστή θεωρία του J. Carbonier, Flexible droit⁸, Paris, LGDJ, 1995, 10 επ.

Ο δεύτερος ήταν πλέον τεχνικός και αφορούσε στον ίδιο τον κανόνα της εκκρεμοδικίας (κατά την πρόταση της Επιτροπής), που θεωρήθηκε από τη διεθνή επιστήμη ως ιδιαίτερα σύνθετος, ασαφής και δύσκολος στην εφαρμογή του⁵⁰.

- 32 Η πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 28^{ης} Ιουνίου 2011 κινήθηκε στην ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση από εκείνη της Επιτροπής, με στόχο τη διεύρυνση της εξαιρέσεως της διεθνούς διαιτησίας από τον Κανονισμό, προβλέποντας ότι η εξαίρεση περιλαμβάνει τη διαιτησία στο σύνολό της, περιλαμβανομένων οιασδήποτε διαφοράς ή αιτήματος το οποίο τα μέρη έχουν υποβάλλει στη διαιτησία καθώς και των ασφαλιστικών μέτρων που έχουν ληφθεί στο πλαίσιο μιας τέτοιας διαφοράς. Η πρόταση καταλήγει ως προς το αποτέλεσμα στην επίσης ακραία εκδοχή η απλή επίκληση της διαιτητικής συμφωνίας να αφαιρεί (δικαιοδοτικά) την υπόθεση από τα κρατικά δικαστήρια, περιλαμβανομένης της λήψης ασφαλιστικών μέτρων, ανατρέποντας τον κανόνα της αποφάσεως *Van Uden* του ΔΕΕ⁵¹ χωρίς λόγο⁵².
- 33 Τελικά η νέα ρύθμιση του Κανονισμού Βρυξέλλες Ibis δεν υιοθετεί ούτε τη μία ούτε την άλλη από αυτές τις δύο ακραίες προτάσεις (μεταξύ απολύτου ή σχετικής ρυθμίσεως και απολύτου μη ρυθμίσεως) και περιορίζεται ρυθμιστικά στο αινιγματικό αυτόντο άρθρο 73 παρ. 2 που προβλέπει ότι:

«Ο παρών κανονισμός δεν θίγει την εφαρμογή της Σύμβασης της Νέας Υόρκης του 1958»

Η κύρια συνεισφορά όμως του νέου Κανονισμού Βρυξέλλες Ibis δεν είναι η ρύθμιση αλλά η νέα αιτιολογική σκέψη (*considérant*) με αριθμό 12 του προοιμίου του, όπου προσφέρονται ερμηνευτικές κατευθύνσεις σε τέσσερις παραγράφους προς το ΔΕΕ, το οποίο καλείται τελικά να επιλύσει τα σχετικά εναπομείναντα ζητήματα της γκριζας σφαίρας μεταξύ πολιτειακής και διαιτητικής δικαιοδοτικής τάξης. Και φαίνεται ότι αποφασίστηκε να αφεθεί το θέμα στη σοφία του ΔΕΕ, αφού τα κοινοτικά όργανα (όπως συνοπτικά είδαμε Επιτροπή και Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο) είχαν εκφράσει τόσο διιστάμενες απόψεις.

50. Βλ. κυρίως *C. Kessedjian*, *Commentaire de la refonte du règlement no 44/2001, RTDE* (2011), 117 επ., *Radicati di Brozolo*, ό.π., ιδίως 436 επ., *Carducci*, ό.π., 193 επ.

51. ΔΕΚ C-391/95, 17.11.1998, ΣυλΝ 1998, I-7091. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή τα ασφαλιστικά μέτρα διέπονται από τον Κανονισμό, στο μέτρο που το αίτημα των ασφαλιστικών μέτρων έχει ως αντικείμενο ζήτημα που εμπίπτει στο υλικό πεδίο του Κανονισμού.

52. *Hess*, ό.π., 1110 επ., *R. Fentiman*, *Arbitration in Europe: Immunity or Regulation*, *International Journal of Procedural Law*, (2011), 151 επ.

Και είναι αντιληπτός ο προβληματισμός σε δύο επίπεδα: Το πρώτο είναι η ένταση μεταξύ ελευθερίας και αυτονόμησης της διαιτησίας (και φυσικά μέχρι ποίου βαθμού θα περιορίζεται ο πολιτειακός έλεγχος), όπου παραδοσιακά εκφράζονται δύο μεγάλα ρεύματα, αυτό της απόλυτης ελευθερίας της διαιτησίας και εκείνο του πολιτειακού ελέγχου ως μέσον ύστατης ρύθμισης· και το δεύτερο εάν έπρεπε ή όχι η διαιτησία να είναι αντικείμενο περιφερειακής ρύθμισης. Η άποψη που επικράτησε εμφορείται από πραγματισμό. Δεν πειράζουμε ό,τι λειτουργεί στην πράξη και βέβαια μία περιφερειακή ρύθμιση θα είχε ως αποτέλεσμα να υστερούν τα «ευρωπαϊκά» κέντρα διαιτησίας τα οποία θα είχαν έτσι ένα μειονέκτημα. Δεν πρέπει να παραγνωρίζεται ότι το πεδίο της ρυθμιστικής αυτονομίας εγγενώς προϋποθέτει την επιλογή από τα μέρη και επομένως είναι πολύ ευαίσθητο ως προς τυχόν περιορισμούς, οι οποίοι είναι δυνατό να ειπωθούν από τα μέρη - «χρήστες» ως μειονεκτήματα που θα οδηγήσουν στη μη επιλογή τους. Αυτή βέβαια η «αγοραία» αντίληψη έχει όρια, γιατί στην ακραία έκφρασή της είναι δυνατό να οδηγήσει στο πεδίο της μηδενικής ρύθμισης με απευκταία αποτελέσματα.

Πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι σήμερα γενικά, επειδή η πολιτειακή δικαιοσύνη σε ευρωπαϊκό επίπεδο εμφανίζει ορισμένες δυσλειτουργίες (χρονική καθυστέρηση, σύνθετες διαδικασίες κ.λπ.) τα εναλλακτικά μέσα επίλυσης διαφορών - των οποίων κορωνίδα είναι η διαιτησία - ευνοούνται, αφού αφαιρούν ύλη και βελτιώνουν την αποτελεσματικότητα της δικαιοσύνης που είναι παράγοντας μεταξύ άλλων και ανάπτυξης. Αυτό το πλαίσιο εξηγεί τη λύση που επί του παρόντος δόθηκε, αν και προσωπικά πιστεύω ότι η λύση της Επιτροπής, σε συνδυασμό με κάποιον κανόνα εκκρεμοδικίας (αντίστοιχο του κανόνα προτεραιότητας των ρητρών παρέκτασης), απλοποιημένο, ίσως να ήταν ικανοποιητική και πιστεύω ότι η νομολογία του ΔΕΕ θα κινηθεί προς αυτήν την κατεύθυνση μελλοντικά⁵³.

Αυτό το ρυθμιστικό πλέγμα που συναπαρτίζεται από το άρθρο 73-2 του Κανονισμού και την αιτιολογική σκέψη υπό αρ. 12 του προοιμίου του θα πρέπει να προσεγγίσουμε, ώστε να εξάγουμε συμπεράσματα ως προς το πώς θα κρίνει το ΔΕΕ *de lege ferenda*⁵⁴.

53. Δεν υπάρχει εξάλλου και σημαντική διαφορά ποιότητας μεταξύ των διαιτητικών συμφωνιών και των συμφωνιών παρέκτασης. Και οι δύο αφορούν τη δικαιοδοσία και αφαιρούν δικαιοδοτική ύλη από τα δικαστήρια της ενόμου τάξεως του *forum*, οι μὲν με προσφυγή στη διαιτησία, οι δε προς τα δικαστήρια άλλης ενόμου τάξεως.

54. Βλ. σχετικά επίσης την εμπεριστατωμένη κριτική κατά της κοινοτικοποίησης της διεθνούς διαιτησίας του *M.V. Benedettelli*, *Communitarization of International Arbitration: A New Spectre Haunting Europe?*, 27 *ArbInt* (2011), 591 επ. Από την πρόσφατη ελληνική αρθρογραφία, βλ. κυρίως *Αρβανιτάκη*, ό.π., 2064.

- 35 Ορθό είναι να εκκινήσουμε από τις βεβαιότητες. Και η πρώτη είναι ότι, εν αμφιβολία, επικρατεί ο κανόνας ότι τα σχετιζόμενα με τη διαιτησία θέματα βρίσκονται εκτός του υλικού πεδίου του Κανονισμού Βρυξέλλες Ibis. Και με βάση αυτήν την κατεύθυνση το ΔΕΕ μελλοντικά - η δεύτερη βεβαιότητα η επιδιαιτησία του ΔΕΕ, αφού τα κοινοτικά όργανα δεν κατόρθωσαν να ενοποιήσουν τη θέση τους - θα αποσαφηνίσει ορισμένες ασάφειες, «γκρι ζώνες».

Αυτό το συμπέρασμα στηρίζεται σε τρία στοιχεία: Το πρώτο είναι γραμματικό, ότι η διαιτησία εξαιρείται ρητά από τον Κανονισμό δυνάμει του άρθρου 1 παρ. 2 περ. δ αυτού.

Το δεύτερο είναι ότι, σε περίπτωση συγκρούσεως με τη Σύμβαση της Νέας Υόρκης, η τελευταία υπερτερεί, όπως προβλέπεται στο (νέο) άρθρο 73-2. Βέβαια δεν προσδιορίζονται τα πιθανά πεδία συγκρούσεων, ούτε το ότι η Σύμβαση της Νέας Υόρκης δεν τυγχάνει ομοιόμορφης ερμηνείας και εφαρμογής από τα δικαστήρια των συμβαλλόμενων Κρατών και, επομένως, τα ζητήματα και οι λύσεις θα προσδιορισθούν από το ΔΕΕ (αρνητικά) *in concreto*.

Το τρίτο κύριο στοιχείο, που συνιστά και την κύρια υπεραξία ως προς το ζήτημα αυτό του νέου Κανονισμού, είναι οι τέσσερις αιτιολογικές σκέψεις του αρ. 12 του προοιμίου του Κανονισμού που αφορούν τόσο το άρθρο 1, όσο και το άρθρο 73-2. Με βάση αυτές ίσως να προσεγγίσουμε καλύτερα ορισμένα ζητήματα που χρήζουν περαιτέρω διευκρινίσεων.

- 36 Η αιτιολογική σκέψη του αριθμού 12 του προοιμίου του Κανονισμού απαρτίζεται από τέσσερις παραγράφους, εκ των οποίων η πρώτη αφορά στην εξουσία των κρατικών δικαστηρίων σχετικά με ζητήματα που προκύπτουν από τις διαιτησίες, η δεύτερη και τρίτη σε ζητήματα αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων κρατικών δικαστηρίων, που έχουν εκδοθεί με βάση μία συμφωνία διαιτησίας, και η τέταρτη παράγραφος στα ζητήματα που εξαιρούνται του πεδίου εφαρμογής του Κανονισμού.
- 37 Η πρώτη και η τελευταία μόνο παράγραφος έχουν άμεση σχέση με τη διευκρίνιση του πεδίου εφαρμογής του Κανονισμού, τόσο ως προς το κυρίως άρθρο 1-2 δ', όσο και ως προς το άρθρο 73.

Η τελευταία παράγραφος διευκρινίζει:

«Ο παρών κανονισμός δεν θα πρέπει να εφαρμόζεται σε προσφυγή ή παρεμπόδιση διαδικασία, ειδικότερα όσον αφορά τη συγκρότηση του διαιτητικού δικαστηρίου, τις αρμοδιότητες των διαιτητών, τη διεξαγωγή μιας διαδικασίας ή τυχόν άλλες πτυχές της εν λόγω διαδικασίας, ούτε σε προσφυγή ή ακύρωση απόφασης, επανεξέτασης, άσκησης ενδίκου μέσου, αναγνώρισης ή εκτέλεσης διαιτητικής απόφασης».

Η παράγραφος αυτή είναι ερμηνευτικά ευρύτατη και αφορά όλες τις δικαστικές πράξεις των τριών σταδίων της διαιτησίας (προδιαιτητικό, διαιτητικό και μεταδιαιτητικό στάδιο) και, χωρίς να υπεισέρχεται στις διαφορές που έχουν τα διάφορα κράτη μέλη, υιοθετεί κατά τη γνώμη μου ένα τεκμήριο υπέρ της εξαίρεσης θεμάτων που κυρίως αφορούν ή σχετίζονται με διαιτησία. Δεν προσθέτει βέβαια κάτι, γιατί αυτή η ερμηνεία είχε ήδη υποστηριχθεί από τις εισηγητικές εκθέσεις *Jenard*⁵⁵ και *Schlosser*⁵⁶, καθώς και από την απόφαση του ΔΕΚ *Marc Rich*⁵⁷ με τις πολύ ενδιαφέρουσες προτάσεις - απόψεις του Γενικού Εισαγγελέα *Darmon*.

Σήμερα προκύπτει ότι όλες οι δικαστικές διαδικασίες και αποφάσεις που έχουν ως κύριο αντικείμενο διαιτησία (δηλαδή ζητήματα που σχετίζονται ευθέως με οιοδήποτε στάδιο της διαιτησίας) βρίσκονται εκτός του πεδίου εφαρμογής του Κανονισμού. Βρίσκονται συνεπώς εκτός του Κανονισμού διαδικασίες που έχουν ως αντικείμενο την υποστήριξη διαιτητικής διαδικασίας (π.χ. διορισμός και εξαίρεση διαιτητών), καθώς και ζητήματα που έχουν ως αντικείμενο την εγκυρότητα, ακυρότητα και ανυπαρξία διαιτητικής συμφωνίας⁵⁸.

Θέμα δημιουργούν οι αποφάσεις ασφαλιστικών μέτρων, που κατά την απόφαση *Van Uden*⁵⁹ εμπίπτουν στον Κανονισμό, όταν έχουν ληφθεί στο πλαίσιο διαφοράς, για την οποία έχει συναφθεί συμφωνία διαιτησίας, αλλά δεν σχετίζονται με το αντικείμενο και τη διαδικασία της διαιτησίας. Κατά τη νομολογία, συνεπώς, του ΔΕΕ ασφαλιστικά μέτρα που χωρούν συμπληρωτικά προς μία διαιτητική διαδικασία εμπίπτουν στον Κανονισμό Βρυξέλλες Ι. Και κατά τη γνώμη μου⁶⁰ η αιτιολογική σκέψη υπό αρ. 12 δεν ανατρέπει τη νομολογία αυτήν, γιατί, αν επιθυμούσε ο κοινοτικός νομοθέτης κάτι τέτοιο, είχε την ευκαιρία να το πράξει - ακόμη και σε επίπεδο αιτιολογίας - και δεν το έπραξε.

Αντίθετα, από την πρώτη παράγραφο προκύπτει η εν μέρει ανατροπή της νομολογίας *West Tankers*, στην οποία το ΔΕΕ έκρινε ότι η ένσταση ελλείψεως δικαιοδοσίας επί τη βάση διαιτητικής συμφωνίας, της οποίας στασιάζεται η εγκυρότητα ενώπιον της πολιτειακής δικαιοσύνης, είναι προδικαστικό ζήτημα, το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού. 38

55. Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αρ. C 298/24.11.1986.

56. Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αρ. C 298/24.11.1986.

57. ΔΕΚ C-190/89, 25.7.1991, ΣυλΝ I-3855.

58. Για την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε σχέση με διαιτησία, βλ. *Γ. Πετρόχειλο/Γ. Παπαευστρατίου/Χ. Ζουμπούλη*, σε: Παμπούκη, ό.π., 1308 επ., καθώς και αμέσως παρακάτω.

59. ΔΕΚ C-391/95, 17.11.1998, ΣυλΝ 1998, I-7091.

60. Βλ. *Nuyts*, *La refonte...* ό.π., 14.

Η πρώτη παράγραφος της αιτιολογικής σκέψης υπό αρ. 12 του νέου Κανονισμού ορίζει ότι ο Κανονισμός δεν εφαρμόζεται στη διαιτησία και ότι καμία διάταξή του δεν εμποδίζει τα δικαστήρια Κράτους μέλους τα οποία εκδικάζουν αγωγή, για την οποία έχει συναφθεί συμφωνία παραπομπής σε διαιτησία, είτε να παραπέμπουν τους δικάσιμους σε διαιτησία, είτε να αναστέλλουν ή να περατώνουν τη διαδικασία ή να εξετάζουν εάν η συμφωνία διαιτησίας είναι άκυρη, ανενεργός ή ανεφάρμοστη σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο. Είναι προφανές ότι και η ίδια η ένσταση δικαιοδοσίας λόγω υπαγωγής της διαφοράς σε διαιτησία εκφεύγει και αυτή του πεδίου του Κανονισμού.

Η παράγραφος αυτή είναι το κατάλοιπο της πρότασης της Επιτροπής, όπως αυτή αναλύθηκε παραπάνω.

Στο συμπέρασμα της (εν μέρει) ανατροπής - ερμηνευτικά, και βέβαια εάν υιοθετηθεί αυτή η εκδοχή από το ΔΕΕ - της νομολογίας *West Tankers* μας οδηγεί αφενός στο ότι η κρίση του πολιτειακού δικαστηρίου θα πρέπει να γίνει κατά το εθνικό δίκαιο (το οποίο θα είναι η Σύμβαση της Νέας Υόρκης) και όχι κατά τον Κανονισμό και αφετέρου η παράγραφος 2 της αιτιολογικής σκέψης υπό αρ. 12, που ορίζει ότι μία απόφαση που εκδόθηκε από δικαστήριο κράτους μέλους σχετικά με το εάν μία συμφωνία είναι άκυρη, ανυπόστατη ή ανεφάρμοστη (ανενεργή πιο δόκιμα) δεν υπόκειται στους κανόνες αναγνώρισης και εκτέλεσης που καθορίζονται στον παρόντα Κανονισμό, ανεξάρτητα εάν το δικαστήριο έκρινε το ζήτημα ως κύριο ή παρεμπίπτον.

Με δεδομένο ότι το ΔΕΕ (δια του Γενικού Εισαγγελέως) κατά την ερμηνεία του Κανονισμού αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση και εφόσον η παραπάνω προτεινόμενη ανάγνωση είναι ορθή, θα πρέπει να αχθούμε στο συμπέρασμα ότι η νομολογία *West Tankers* ορθά ανατρέπεται στο σημείο αυτό. Πράγματι, η διάκριση κυρίου ή παρεμπίπτοντος ζητήματος είναι άστοχη προκειμένου περί ένστασης ελλείψεως δικαιοδοσίας και όχι αρμοδιότητας (αφού αφαιρείται η διαφορά από το σύνολο της κρατικής δικαιοδοτικής τάξεως και όχι από ένα συγκεκριμένο δικαστήριο). Το γεγονός ότι δικονομικά η προβολή αυτής της εξαιρέσεως γίνεται με τη μορφή ενστάσεως προκειμένου περί διαφοράς, η οποία επί της ουσίας της (ελλείπει της συμφωνίας διαιτησίας) θα υπαγόταν στο υλικό πεδίο του Κανονισμού, δεν της προσδίδει τεχνικά την ιδιότητα του παρεμπίπτοντος ζητήματος⁶¹.

Η εγκατάλειψη της νομολογίας *West Tankers* είναι μερική και αφορά μόνο αυτό το ζήτημα, δηλαδή την έλλειψη πλέον δυνατότητας κρίσεως με βάση τον Κανονισμό της εγκυρότητας της διαιτητικής συμφωνίας, ακόμη και αν αυτή η κρίση αποτελεί παρεμπίπτον ζήτημα διεθνούς δικαιοδοσίας. Αντίθετα, κατά τη γνώμη μου, δεν ανατρέπεται η βασική θέση του ΔΕΕ περί απαγορεύσεως εκδόσεως αντιαγωγικών διατάξεων

61. Βλ. *Nuyts, La refonte...*, ό.π., 16.

(anti- suit injunctions) από τα δικαστήρια ενός Κράτους μέλους έναντι δικαστηρίων άλλου Κράτους μέλους. Η απαγόρευση αυτή, η οποία βασίζεται σε ευρωπαϊκές αρχές αμοιβαίου σεβασμού και ισοδυναμίας των δικαστηρίων των κρατών μελών είναι *αυτόνομη*, υπό την έννοια της απαγόρευσης εκδόσεως τέτοιων ανταγωνιστικών διατάξεων εντός του ενιαίου ευρωπαϊκού δικαστικού χώρου, και δεν σχετίζεται με τη φύση της διαφοράς και με το εάν υπάγεται ή όχι στον Κανονισμό. Επομένως, κατά τούτο δεν υπάρχει ανατροπή από τον νέο Κανονισμό της σχετικής παγίας νομολογίας του ΔΕΕ.

Η δεύτερη και τρίτη παράγραφος της αιτιολογικής σκέψης του προοιμίου του Κανονισμού αφορούν, όπως προαναφέρθηκε, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων δικαστηρίων κρατών μελών ως προς υποθέσεις για τις οποίες υπάρχει συμφωνία προσφυγής σε διαιτησία. 39

Εδώ επιχειρείται μία διάκριση μεταξύ των αποφάσεων που αποφαίνονται για την εγκυρότητα της διαιτητικής συμφωνίας (κυρίως δηλαδή για παράδειγμα οι αναγνωριστικές αγωγές ακυρότητας διαιτητικής συμφωνίας), οι οποίες δεν υπόκεινται στις σχετικές διατάξεις του Κανονισμού, και των αποφάσεων που αποφαίνονται ως προς την ουσία της διαφοράς, πράγμα που σημαίνει ότι προκριματικά αλλά αναγκαία έχουν κρίνει - κατ' εφαρμογή της Συμβάσεως της Νέας Υόρκης - ότι η διαιτητική συμφωνία είναι άκυρη ή ανύπαρκτη, οι οποίες υπάγονται στις διατάξεις του Κανονισμού⁶².

Αυτό που είναι πλέον σημαντικό είναι ότι αυτή η παράλληλη εφαρμογή Κανονισμού και Συμβάσεως Νέας Υόρκης καθιστά δυνατή παράλληλα την αναγνώριση αλλοδαπών διαιτητικών αποφάσεων, δυνάμει της Συμβάσεως της Νέας Υόρκης, και αποφάσεων κατά τα ανωτέρω ως προς την ουσία μιας διαφοράς που έχουν κρίνει όμως προκριματικά ότι η διαιτητική συμφωνία είναι άκυρη. Αυτό προφανώς οδηγεί σε συγκρούσεις αποφάσεων, πράγμα που είναι εν γένει απευκτέο φαινόμενο όταν η κρίση επί της ουσίας του διαιτητικού δικαστηρίου διαφοροποιείται από την κρίση των κρατικών δικαστηρίων επί του αυτού θέματος. Για παράδειγμα, εάν διεξάγεται διαιτησία στη Γαλλία και εκδοθεί διαιτητική απόφαση και παράλληλα έχει υπάρξει κατόπιν σχετικής αγωγής απόφαση των ιταλικών δικαστηρίων που κρίνουν ότι η διαιτητική συμφωνία είναι άκυρη και οι δύο αυτές αποφάσεις μπορούν να αναγνωριστούν σε ένα τρίτο *forum* (π.χ. την Αγγλία, η πρώτη δυνάμει της Συμβάσεως της Νέας Υόρκης, η δεύτερη δυνάμει του Κανονισμού), τότε σε αυτό το τελευταίο *forum* θα προκύψει σύγκρουση, η οποία θα επιλυθεί κατά τους κανόνες αυτής της πολιτείας⁶³.

62. Βλ. *Radicatti di Brozolo*, ό.π., ιδίως 436 επ.

63. Βλ. για την προβληματική, αλλά ως προς τη σύγκρουση αποφάσεων στον χώρο της διαιτησίας, *P. Mayer*, *Conflicting decisions in international commercial arbitration*, *Yb.PIL* (2012), 37 επ.

Η τεχνική αυτή χρησιμοποιήθηκε επιτυχώς στην υπόθεση *West Tankers* μετά την έκδοση της σχετικής αποφάσεως του ΔΕΕ, που απαγόρευσε στα αγγλικά δικαστήρια την έκδοση αντιαγωγικών διατάξεων. Τα αγγλικά δικαστήρια στη συνέχεια, και προς αντιμετώπιση της πρακτικής της ιταλικής τορπίλης, αναγνώρισαν στην Αγγλία τη διαιτητική απόφαση (η έδρα της διαιτησίας εν προκειμένω ήταν στο Λονδίνο) και έτσι δημιούργησαν κώλυμα αναγνώρισης της αλλοδαπής (δικαστικής) αποφάσεως που θα εκδιδόταν στην Ιταλία⁶⁴. Στην ουσία δηλαδή περιέβαλαν (με την αγγλοσαξονική τεχνική της *action on the foreign judgment*) τη διαιτητική απόφαση με τον δικαστικό τύπο (άνευ επαναδίκασης στην ουσία δηλαδή) αγγλικής δικαστικής απόφασης⁶⁵, δημιουργώντας έτσι ένα κώλυμα αναγνώρισης κατά τον Κανονισμό⁶⁶.

- 40 Το τελικό συμπέρασμα από τη σχέση Κανονισμού 1215 και διαιτησίας είναι ότι η τελευταία στεγανοποιείται έναντι του Κανονισμού με την έννοια της μη εφαρμογής του από τα δικαστήρια των Κρατών μελών, ανεξάρτητα εάν το ζήτημα υπάγεται καθ' ύλην στον Κανονισμό και εάν εμφανίζεται με τη μορφή του κύριου ή του παρεμπόπτοντος προκριματικού ζητήματος και του σταδίου της διαιτησίας (προδιαιτητικό, διαιτητικό και μεταδιαιτητικό). Η έννοια της αιτιολογικής σκέψης υπό αρ. 12 (που επικουρεί την συστηματική ερμηνεία του Κανονισμού) είναι ότι η νομική βάση των σχέσεων διαιτησίας και πολιτειακών τάξεων εκφεύγει του Κανονισμού και κρίνεται από την κάθε έννομη τάξη ξεχωριστά. Εκφεύγει δηλαδή του περιφερειακού ρυθμιστικού πεδίου και καταλείπεται στο εθνικό ρυθμιστικό πεδίο και στην ανταγωνιστική σχέση μεταξύ τους.

Επειδή όλα τα κράτη μέλη έχουν υπογράψει τη Σύμβαση της Νέας Υόρκης (και τα περισσότερα έχουν εισαγάγει και τον πρότυπο νόμο της *Uncitral* μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα με το Ν 2735/1999)⁶⁷ δια του εθνικού δικαίου επανερχόμεθα στην υπερεθνικής ισχύος Σύμβαση της Νέας Υόρκης, που είναι ένα δοκιμασμένο ρυθμιστικό κείμενο (και έχει νομικά αγιοποιηθεί), ειδικό ως προς τη διαιτησία, και το οποίο προ-

64. Ως προς το ζήτημα αυτό βλ. *Van Houtte & S. Bourgeois, Anti-Suit Injunctions and the West Tankers Decision Closing Remarks σε: Hommage à Guy Keutgen pour son action de promotion de l'arbitrage*, Bruylant, 2012, 330 επ.

65. Το High Court πρώτα (*West Tankers Inc v. Allianz SpA and Generali Assicurazione Generali SpA*, [2011] EWHC 820), και το Court of Appeal [2012] EWHC Civ 27, στη συνέχεια.

66. Η αντίθεση αλλοδαπής απόφασης προς μία απόφαση του *forum* συνιστά λόγο μη αναγνώρισής της, όπως και το ΔΕΚ έχει κατ' επανάληψη κρίνει, ήδη με την απόφαση *Hoffman v. Krieg* (ΔΕΚ C-145/86, 4.2.1988, ΣυλΝ 1988, I- 645), καθώς και πρόσφατα, με την απόφαση *Italian Leather* (ΔΕΚ C-80/00, 6.6.2000, ΣυλΝ 2000, I- 4995).

67. Βλ. Πετρόχειλο/Παπαευστρατίου/Ζουμπούλη, σε: Παμπούκη, ό.π., 1260.

σφέρει ένα ομοιογενές νομικό πλαίσιο με οικουμενική σχεδόν εφαρμογή⁶⁸. Με βάση αυτό το νομικό πλαίσιο θα κριθούν τα θέματα που είναι αμφισβητούμενα και ανοικτά, όπως το θέμα της εγκυρότητας της διαιτητικής συμφωνίας και τα ασφαλιστικά μέτρα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι με βάση το εθνικό δίκαιο και την εθνική ερμηνεία της Συμβάσεως της Νέας Υόρκης - που μπορεί να είναι διαφορετική από τα δικαστήρια κάθε κράτους μέλους - δεν είναι δυνατό τα πολιτειακά δικαστήρια να συνεχίσουν να κρίνουν το προδικαστικό θέμα της εγκυρότητας. Εδώ οι θέσεις μπορούν να διακυμαθούν από τη γαλλική θέση, που δέχεται σχεδόν κατά απόλυτο τρόπο την αρχή *Kompetenz-Kompetenz*⁶⁹ μέχρι τη θέση της ελληνικής νομολογίας - που δεν κλονίζεται από τα παραπάνω - κατά την οποία φαίνεται ότι τα κρατικά δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία να αποφαινούνται επί του κύρους διαιτητικής συμφωνίας μέχρι την έναρξη της διαιτησίας (δηλαδή μέχρι την ολοκλήρωση της συγκρότησης του διαιτητικού δικαστηρίου)⁷⁰.

Μένει βέβαια να επιβεβαιωθεί αυτό το συμπέρασμα από τη νομολογία του ΔΕΕ και ως προς τα δύο πλέον ακανθώδη ζητήματα που αφορούν στο προκριματικό ζήτημα της εγκυρότητας ή μη διαιτητικής συμφωνίας, όταν δηλαδή ασκείται αγωγή ενώπιον των πολιτειακών δικαστηρίων, προτείνεται η ένσταση διαιτησίας και κατ' αντένσταση η ακυρότητα της συμφωνίας διαιτησίας και ως προς τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων. Ως προς το πρώτο ειδικά, θα πρέπει να διευκρινισθεί από το ΔΕΕ στο μέλλον αν τέτοια κρίση με βάση τον Κανονισμό είναι επιτρεπτή (ή αν θα πρέπει να γίνεται αποκλειστικά κατά το εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους). Παρά τις ερμηνευτικές κατευθύνσεις της αιτιολογικής σκέψης υπό αρ. 12 του προοιμίου του Κανονισμού αναμένεται η τελική θέση του ΔΕΕ νομολογιακά να τις επιβεβαιώσει και να συστηματοποιήσει δια μέσου μελλοντικών υποθέσεων για τις οποίες θα επιληφθεί. Το ότι αφέθηκε η εξειδίκευση του σύνθετου και πολύπλοκου ζητήματος των σχέσεων διαιτησίας και Κανονισμού στη νομολογία του ΔΕΕ, με βάση πάντως τις ερμηνευτικές κατευθύνσεις της αιτιολογικής σκέψης υπό αρ. 12, εξηγείται προφανώς και από τη σύγκρουση απόψεων των ενδοκοινοτικών οργάνων.

68. Χαρακτηριστικό είναι ότι τα κράτη στα οποία ισχύει η Σύμβαση της Νέας Υόρκης ανέρχονται σε 156, ενώ τα κράτη μέλη του ΟΗΕ ανέρχονται σε 193.

69. Η αρχή δηλαδή κατά την οποία αποκλειστική δικαιοδοσία να κρίνει τη δικαιοδοσία του έχει μόνο το διαιτητικό δικαστήριο και επομένως τα κρατικά δικαστήρια οφείλουν να παραπέμπουν, βλ. σχετικώς *Πετρόχειλο/Παπαευστρατίου/Ζουμπούλη*, ό.π., 1284.

70. *Κουσουύλης*, Το Δίκαιο της Διαιτησίας... ό.π., 52. Ο έλεγχος από τα ελληνικά πολιτειακά δικαστήρια, συνήθως παρεμπίπτον, είναι δυνατός και υπό το καθεστώς του Ν 2735/1999 και ειδικότερα του άρθρου 81.

2. Διευκρινίσεις ως προς το πεδίο εφαρμογής σχετικά με την ευθύνη του Κράτους, το σύμφωνο συμβίωσης και τις υποχρεώσεις διατροφής

- 41 Ο νέος Κανονισμός επιφέρει ορισμένες βελτιώσεις και διευκρινίσεις ως προς το υλικό πεδίο εφαρμογής, καταρχάς ως προς την ευθύνη του Κράτους. Είναι γνωστό ότι ως αρχή η ευθύνη του Κράτους σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις βρίσκεται εκτός του υλικού πεδίου του Κανονισμού.

Με το άρθρο 1 παρ. 1 *in fine* διευκρινίζεται ότι δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής ούτε υποθέσεις ευθύνης από πράξεις του Κράτους *jure imperii*, δηλαδή από κυριαρχικές πράξεις.

Στην πραγματικότητα, η προσθήκη αυτή εναρμονίζει τον Κανονισμό καταρχήν προς τη νομολογία του ΔΕΕ στη γνωστή υπόθεση *Λεχουρίτου*⁷¹, στην οποία κρίθηκε ότι αποκλείεται του πεδίου εφαρμογής του Κανονισμού η ευθύνη Κράτους για παράνομες πράξεις γενικά και ως προς την κοινοτική νομοθεσία ειδικά και ιδιαίτερα ως προς τους Κανονισμούς 805/2004 για τον ευρωπαϊκό εκτελεστό τίτλο (άρθρο 2-1), 1896/2006 για την ευρωπαϊκή διαταγή πληρωμής (άρθρο 2-1) και 861/2007 για την ευρωπαϊκή διαδικασία μικροδιαφορών (άρθρο 2-1).

- 42 Η δεύτερη διευκρίνιση αφορά ως προς τις οικογενειακές σχέσεις στην εξαίρεση που καταλαμβάνει και τα περιουσιακά δικαιώματα, τα οποία προκύπτουν από την έγγαμη σχέση ή από σχέση της οποίας τα αποτελέσματα εξομοιώνονται προς εκείνα του γάμου κατά το εφαρμοστέο σε αυτήν δίκαιο (άρθρο 2-1^ο). Εξαιρούνται έτσι και οι περιουσιακές σχέσεις που έχουν οργανωθεί δυνάμει συμφώνου ελεύθερης συμβίωσης.

Η αιτία και αυτής της διευκρίνισης πρέπει να αναζητηθεί στην εναρμόνιση προς άλλα κοινοτικά νομοθετικά κείμενα - έχει δηλαδή συστηματικό χαρακτήρα - και κυρίως προς τον Κανονισμό 593/2008 (Κανονισμός Ρώμη I, άρθρο 1-2 γ) και τον Κανονισμό 650/2012 (Κανονισμός Ρώμη IV) σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων, την αποδοχή και εκτέλεση δημόσιων εγγράφων στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής⁷².

71. ΔΕΚ C-292/05, 15.2.2007, ΣυλΝ 2007, I- 1519· βλ. σχετικά και τη μελέτη των *H. Muir Watt/E. Pataut*, *Les actes jure imperii et le Règlement Bruxelles I*, *Rev.crit.dip* (2008), 61 επ.

72. Ακριβέστερα ο Κανονισμός 650/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4^{ης} Ιουλίου 2012 αφορά στη δικαιοδοσία, εφαρμοστέο δίκαιο, αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων και στην αναγνώριση και εκτέλεση δημόσιων πράξεων (εγγράφων) στις κληρονομικές σχέσεις και στη δημιουργία ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου· βλ. Α.

43 Η τρίτη διευκρίνιση αφορά στον αποκλεισμό από το πεδίο εφαρμογής των υποχρεώσεων διατροφής, μόνο όμως όταν απορρέουν από οικογενειακές σχέσεις, σχέσεις συγγένειας εξ αίματος, γάμου ή αγχιστείας (άρθρο 1-2 ε) και λόγω θανάτου (άρθρο 1-2 στ). Και αυτή η διευκρίνιση έχει ως αιτία την ανάγκη διασφάλισης εσωτερικής ομοιογένειας των κοινοτικών νομοθετημάτων και τη δημιουργία ενός συστήματος. Ειδικότερα, ως γνωστόν, υπάρχει ιδιαίτερο κοινοτικό νομοθέτημα για τα θέματα των διατροφών, ο Κανονισμός 4/2009 του Συμβουλίου σχετικά με τη δικαιοδοσία, εφαρμοστέο δίκαιο, αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε υποθέσεις υποχρεώσεων διατροφής⁷³. Οι λοιπές υποχρεώσεις διατροφής που έχουν άλλο θεμέλιο (από τα προαναφερθέντα στο άρθρο 1-2 περιπτώσεις ε και στ), π.χ. μία συμφωνία των μερών, θα εξακολουθούν να διέπονται από τον Κανονισμό Βρυξέλλες Ibis.

Bonomi/P. Wautelet, Le droit européen des successions, Commentaire du Règlement no 650/2012, Bruylant, 2013. Από την ελληνική αρθρογραφία βλ. σχετικά Γ. Α. Γεωργιάδη, Το νέο εφαρμοστέο δίκαιο στις κληρονομικές σχέσεις σύμφωνα με τον Κανονισμό «Ρώμη IV», Αρμ 2013,703 επ.

73. Βλ. σχετικά Ε. Μουσταῖρα, Προβληματισμοί σχετικά με τον Κανονισμό 4/2009 για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων και τη συνεργασία σε θέματα υποχρεώσεων διατροφής, ΕΠολΔ (2011),709 επ., ιδίως 712, Δ. Σταματόπουλο, Κανονισμός (ΕΚ) 4/2009: η εξέλιξη του ευρωπαϊκού δικονομικού δικαίου στα θέματα διατροφής, ΕΠολΔ (2009),719 επ.

ο υλικό
ότι ως
τός του

ρμολής
κυριαρ-

ιν προς
πκε ότι
ι παρά-
ερα ως
ιο 2-1),
για την

ση που
έγγαμη
του γά-
σι περι-
υσης.

ς άλλα
κυρίως
ονισμό
μοστέο
δημο-

4. Muir
(08), 61

υμβου-
ιση και
ράφων)
βλ. Α.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

Οι αναθεωρημένες διατάξεις ως προς τη λειτουργία των προϋπαρχουσών κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας

Ο δεύτερος άξονας βελτιώσεων ως προς τη λειτουργία των κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας αφορά όχι στην εισαγωγή νέων ρυθμίσεων (του προηγούμενου κεφαλαίου), αλλά στην αναθεώρηση υπαρχουσών. Ειδικότερα, σημαντικές αναθεωρήσεις εισάγονται ως προς τις συμφωνίες παρέκτασης δικαιοδοσίας⁷⁹ (1) και δευτερευόντως ως προς την προστασία των ασθενών μερών στην περίπτωση εκούσιας παραστάσεως (2) και του πρακτικά σημαντικού προσδιορισμού του ποιο είναι το πρώτο επιληφθέν δικαστήριο ως προς την εκκρεμοδικία και τη συνάφεια (3).

1. Η ενίσχυση των συμφωνιών παρέκτασης δικαιοδοσίας

Η ενίσχυση των συμφωνιών παρέκτασης γίνεται με την προσθήκη δύο παραγράφων στο (νέο) άρθρο 25 του Κανονισμού, με το οποίο προβλέπεται, αφενός η αυτοτέλεια της συμφωνίας παρέκτασης από την κυρίως σύμβαση ουσιαστικού δικαίου (α) και αφετέρου, το εφαρμοστέο δίκαιο στην ουσιαστική εγκυρότητα της συμφωνίας αυτής (β). Επίσης, πολύ σημαντικό στην πράξη, εισάγεται ένας μηχανισμός στο άρθρο 31 (που αφορά στη διεθνή εκκρεμοδικία), κατά τον οποίο ο δικαστής του παρεκτεινόμενου δικαστηρίου έχει προτεραιότητα ως προς την κρίση για την εγκυρότητα ή μη της συμφωνίας παρεκτάσεως (γ).

Είναι σημαντικό να διευκρινισθεί ότι το νομοθετικό υπόδειγμα για τις αλλαγές αυτές αποτέλεσε η Σύμβαση της Χάγης του 2005, που αφορά στις συμφωνίες επιλογής *forum* και συνοδεύεται από τη χρήσιμη εισήγηση των Καθηγητών *Hartley και Dogauchi*⁸⁰. Η συναρμογή των δύο κειμένων εξάλλου υποδηλώνει την πρόθεση προσχώρησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ως διεθνούς οργανισμού) στη Σύμβαση της

79. *U. Magnus*, Choice of Court Agreements in the Review Proposal for the Brussels I Regulation, σε: *Lein* [Ed.], ό.π., 83 επ.

80. Το οποίο είναι προσβάσιμο στον επίσημο διαδικτυακό ιστότοπο της Συνδιασκέψεως της Χάγης, www.hchh.net.

Χάγης του 2005, όπως μαρτυρεί και η αιτιολογική έκθεση της Επιτροπής⁸¹. Η παρατήρηση αυτή δεν στερείται σημασίας, γιατί, όπως ορθά παρατηρεί και ο *Nuyts*⁸², η ερμηνεία των σχετικών με τις συμφωνίες παρέκτασης διατάξεων του νέου Κανονισμού είναι δυνατό να υποβοηθηθεί και από την έκθεση *Hartley/Dogauchi*.

α) Η αυτοτέλεια της συμφωνίας παρέκτασεως

- 51 Με το νέο άρθρο 25-5 του Κανονισμού ορίζεται ρητά (η θέση αυτή επικρατούσε ήδη στη διεθνή επιστήμη αλλά και στη νομολογία του ΔΕΚ⁸³) ότι:

«Συμφωνία καθορισμού της διεθνούς δικαιοδοσίας που αποτελεί στοιχείο σύμβασης λογίζεται ως συμφωνία ανεξάρτητη από τους λοιπούς όρους της σύμβασης.

Η εγκυρότητα μιας συμφωνίας καθορισμού της διεθνούς δικαιοδοσίας δεν επιδέχεται προσβολής εκ μόνου του λόγου ότι η σύμβαση δεν είναι έγκυρη.»

Ο κανόνας της αυτοτέλειας της συμφωνίας παρέκτασης (ο οποίος έχει ως πηγή εμπνεύσεως τη Σύμβαση της Χάγης του 2005 και αναπαράγει κατά λέξη το άρθρο 3-δ αυτής)⁸⁴ σημαίνει ότι η ακυρότητα της κυρίας συμβάσεως δεν επιδρά στη συμφωνία παρέκτασης, αλλά και η ακυρότητα της συμφωνίας παρέκτασης δεν επιδρά στην εγκυρότητα της κύριας συμβάσεως ουσιαστικού δικαίου⁸⁵.

Ο Κανονισμός προβλέπει πράγματι διάφορους κανόνες, τόσο ως προς την τυπική εγκυρότητα⁸⁶ (με ουσιαστικούς κανόνες ιδ.δ.δ., οι οποίοι προϋπήρχαν και διατηρούνται και στον παρόντα Κανονισμό, και που ερμηνεύονται αυτόνομα από το ΔΕΕ και προβλέπουν ομοιόμορφα και αποκλειστικά τέσσερις τύπους⁸⁷), όσο και ως προς την

81. Στη σελίδα 9 της προτάσεως της Επιτροπής.

82. *Nuyts*, *La refonte...*, ό.π., 49.

83. Βλ. αντί πολλών την κλασική απόφαση του ΔΕΚ στην υπόθεση *Benincasa v Dentalkit* C-269/95, 3.7.1997, ΣυλΝ 1997, I-03767.

84. Για τη σχέση μεταξύ των δύο, βλ. ειδικότερα *T. Ratković/D. Zgrabljic Rotar*, *Choice-of-Court Agreement under the Brussels I Regulation (Recast)*, 9 JPIL (2013), 245 επ.

85. Βλ. σχετικά *Αρβανιτάκη*, *Τροποποιήσεις του Κανονισμού...* ό.π., 2068.

86. Για τα προβλήματα υπό το καθεστώς του άρθρου 23 Βρυξέλλες I, βλ. *S.P. Camilleri*, *Article 23: Validity, Material Validity, or both?*, 7 JPIL (2011), 297 επ.

87. Εγγράφως ή προφορικά με γραπτή επιβεβαίωση, κατά τον τύπο που τα μέρη είχαν καθιερώσει στη μεταξύ τους συμβατική πρακτική και κατά τύπο που είναι γνωστός στο διεθνές εμπόριο και τα μέρη γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν και τηρείτο σε αυτήν την κατηγορία των συναλλαγών (συναλλακτική διεθνής συνήθεια).

ουσιαστική εγκυρότητα (έμμεσα, όπως θα καταδειχθεί αμέσως παρακάτω, δια της υποδείξεως του εφαρμοστέου δικαίου).

Η αυτοτέλεια συνεπώς επάγεται την κρίση περί την εγκυρότητα (ομοίως προφανώς και για την ύπαρξη) της συμφωνίας παρέκτασης κατά δύο τάξεις κανόνων, ως προς την τυπική εγκυρότητα, δυνάμει του κανόνα του άρθρου 25 - 1 περιπτώσεις α, β και γ, ως προς δε την ουσιαστική εγκυρότητα, σύμφωνα με το δίκαιο των δικαστηρίων του παρεκτεινόμενου κράτους.

β) Το εφαρμοστέο δίκαιο στις προϋποθέσεις ουσιαστικής εγκυρότητας της συμφωνίας παρέκτασης

Συνέπεια της αρχής της αυτοτέλειας των συμφωνιών παρέκτασης είναι και ο προσδιορισμός του εφαρμοστέου σε αυτές δικαίου ως προς την ουσιαστική εγκυρότητά τους (η τυπική εγκυρότητα τους, όπως προαναφέρθηκε, διέπεται κατ' άρθρο 25-1 απευθείας από τον Κανονισμό). 52

Ο νέος Κανονισμός εισάγει έναν νέο κανόνα συγκρούσεως, κατά τον οποίο εφαρμοστέο δίκαιο επί της ουσιαστικής εγκυρότητας της συμφωνίας παρέκτασης είναι το δίκαιο του Κράτους μέλους, του οποίου το δικαστήριο ή τα δικαστήρια έχουν παρεκταθεί δια της συμφωνίας παρέκτασης.

Με τον τρόπο αυτόν ο κοινοτικός νομοθέτης λαμβάνει θέση επί της επιστημονικής διαφωνίας που είχε ανακύψει - ήδη από την εποχή της Συμβάσεως των Βρυξελλών του 1968 - μεταξύ διαφόρων συστημάτων εφαρμοστέων δικαίων, ήτοι του βάσει της αυτονομίας της βουλήσεως υποδεικνυόμενου δικαίου (το δίκαιο που είχαν επιλέξει ρητά ή σιωπηρά τα μέρη τα μέρη της συναλλαγής) και κυρίως του δικαίου του παρεκτεινόμενου κράτους⁸⁸ που τελικά και επεκράτησε. Είναι γνωστό ότι στην υπόθεση *Elefanten Shuh*⁸⁹ ο Γενικός Εισαγγελέας *Gordon Slynn* υποστήριξε, για λόγους κυρίως βεβαιότητας δικαίου, την άποψη που τελικά υιοθετήθηκε, ακολουθώντας για μία ακόμη φορά τη λύση αυτήν, που είχε ήδη προκριθεί από τους συντάκτες της Συμβάσεως της Χάγης του 2005⁹⁰ (άρθρο 5-1).

88. *Χ. Παμπούκη/Δ. Τσικριλά*, Ρήτρες παρέκτασης κατά τον Κανονισμό 44/2001: εγκυρότητα και εφαρμοστέο δίκαιο (γνμδ) (ΕΠολΔ) (υπό δημοσίευση).

89. ΔΕΚ C-150/80, 24.6.1981, ΣυλΝ I-1981, 1671.

90. Με πλέον λιτή διατύπωση, κατά την οποία το δικαστήριο του παρεκτεινόμενου Κράτους έχει δικαιοδοσία εκτός αν η ρήτρα παρέκτάσεως είναι άκυρη κατά το δίκαιο του Κράτους αυτού. Βλ. *P. Beaumont/B. Yuksel*, *The Validity of Choice of Court Agreement under the Brussels I Regulation and the Hague Choice of Court Agreement Convention* σε: *Liber amicorum Siehr*, Eleventh International Publishing, 2010, 563 επ., καθώς και *L. Usunier*,

53 Υπάρχουν εντούτοις διάφορα ζητήματα που χρήζουν σχετικών διευκρινίσεων⁹¹.

Το πρώτο αφορά στην σημασία των κανόνων του παρεκτεινόμενου κράτους. Το πρόοιμο του Κανονισμού διευκρινίζει επωφελώς ότι συμπεριλαμβάνονται και οι κανόνες *ιδ.δ.δ.* του Κράτους αυτού (αιτιολογική σκέψη 20). Αποτελεί συνεπώς μία εφαρμογή της *renvoi* (παραπομπής⁹²) αλλά και της *foreign court theory*. Δεν πρόκειται δηλαδή περί εφαρμογής του αλλοδαπού κανόνα δικαίου *in abstracto*, αλλά θα πρέπει, κατά κάποιο τρόπο, ο δικαστής που επιλαμβάνεται να λάβει υπόψη του το σύνολο των κανόνων της αλλοδαπής έννομης τάξης και να ενεργήσει όπως θα ενεργούσε ο δικαστής της έννομης τάξης του παρεκτεινόμενου κράτους στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Αυτό μπορεί να συμβεί αν π.χ. κατά το δίκαιο του παρεκτεινόμενου Κράτους (ας πούμε το ελληνικό) υπάρχει κανόνας σύγκρουσης (δυνάμει της ΑΚ 25) που υποδεικνύει ως εφαρμοστέο δίκαιο στη συμφωνία παρέκτασης το δίκαιο που επέλεξαν τα μέρη (π.χ. το αγγλικό).

Το δίκαιο αυτό προφανώς πρέπει να εφαρμόζεται - για να διασφαλίζεται η ομοιομορφία των λύσεων - όχι μόνο από τα δικαστήρια του παρεκτεινόμενου κράτους (όταν θα αμφισβητείται δυνάμει επίκλησης ακυρότητας της συμφωνίας παρέκτασης η θεμελίωση της δικαιοδοσίας τους), αλλά και από τα δικαστήρια των άλλων Κρατών μελών (όταν δυνάμει επίκλησης ακυρότητας της ρήτρας παρέκτασης θα επιχειρείται η θεμελίωση της διεθνούς δικαιοδοσίας τους).

Ζήτημα προφανώς δημιουργείται εάν το δίκαιο του παρεκτεινόμενου κράτους οδηγεί στην εφαρμογή δικαίου (δυνάμει των δικών του κανόνων συγκρούσεως) που είτε αναπαραπέμπει πάλι σε αυτό, είτε παραπέμπει σε δίκαιο τρίτου κράτους. Όσο σπάνια και αν είναι αυτή η περίπτωση δεν μπορεί να αποκλειστεί εντελώς. Η μία λύση θα ήταν να υιοθετηθούν οι λύσεις που δίδονται επί του ζητήματος της παραπομπής (*renvoi*). Μία άλλη λύση θα ήταν η εφαρμογή των ουσιαστικών κανόνων του δικαίου του παρεκτεινόμενου κράτους, εφόσον προκύπτει περίπτωση αναπαραπομπής ή περαιτέρω παραπομπής.

La Convention de la Haye du 30 juin 2005 sur les accords d'élection de for: beaucoup de bruit pour rien?, *Rev.crit.dip* (2010), 37 επ.

91. Βλ. και *Αρβανιτάκη*, ό.π., 2067 επ. Δεν θα εξετάσουμε εδώ το θέμα των ρητρών παρέκτασης υπέρ τρίτου κράτους (μη μέλους), για το οποίο βλ. *C. Kohler*, *Agreements conferring jurisdiction on courts of third states*, σε: *Pocar/Viarengo/Villata* [Ed.] *Recasting Brussels I*, 199 επ.

92. Βλ. σχετικά *Βρέλλη*, ό.π., 79 επ., *Γραμματικάκη-Αλεξίου/Παπασιώπη-Πασιά/Βασιλακάκη*, *Ιδ.δ.δ.*⁵, 69 επ.

Η δυνατότητα αυτή δημιουργεί κατά τη γνώμη μου μία άσκοπη πολυπλοκότητα. Θα ήταν ίσως πλέον σκόπιμο - και πάντως απλούστερο - ως δίκαιο του παρεκτεινόμενου κράτους να είχε νοηθεί το ουσιαστικό δίκαιο του κράτους αυτού, αποτρέποντας έτσι την πολυπλοκότητα του μηχανισμού της *renvoi*.

Ένα δεύτερο ζήτημα αφορά στον νομικό χαρακτηρισμό. Πράγματι, ως προς την εγκυρότητα της συμφωνίας παρέκτασης έχουμε δύο τάξεις κανόνων, τους εκ του Κανονισμού, που διέπουν την *τυπική εγκυρότητα*, και εκείνους που υποδεικνύονται από το δίκαιο του παρεκτεινόμενου κράτους, που διέπουν την *ουσιαστική εγκυρότητα*. Το ζήτημα του τι ανήκει στη κατηγορία τυπική εγκυρότητα και ποιο ζήτημα εμπίπτει στη κατηγορία ουσιαστική εγκυρότητα θα πρέπει να λυθεί κατ' εφαρμογή της αυτόνομης ερμηνείας, κατά την οποία θα προσδιορισθεί τι εμπίπτει στην τυπική εγκυρότητα και ό,τι απομένει, καταρχήν υπό τον έλεγχο του *forum*, θα εμπίπτει στην κατηγορία «ουσιαστική εγκυρότητα»⁹³. Στην πράξη πάντως - παρά το θεωρητικό ενδιαφέρον του ζητήματος - δεν θα ανακύψουν τόσα πολλά ζητήματα.

Βοηθητικός προς την κατεύθυνση της λειτουργικότητας της νέας αυτής ρύθμισης του εφαρμοστέου δικαίου στην ουσιαστική εγκυρότητα της ρήτρας παρεκτάσεως είναι και ο νέος συναφής κανόνας *προτεραιότητας* που θεσπίστηκε με το άρθρο 31-2 του νέου Κανονισμού, περί του οποίου αμέσως κατωτέρω.

γ) Ο κανόνας προτεραιότητας υπέρ του παρεκταθέντος δικαστηρίου

Ο νέος Κανονισμός εισάγει έναν νέο κανόνα, αυτόν του άρθρου 31 παρ. 2, ο οποίος έχει ως σκοπό να δίδει προτεραιότητα σε περίπτωση σύγκρουσης διαδικασιών στο παρεκταθέν δικαστήριο, για να αποφανθεί για την εγκυρότητα της συμφωνίας παρέκτασης. Ο κανόνας αυτός εισήχθη ως εξαίρεση στο σχετικό τμήμα 9 του Κανονισμού, το οποίο αφορά στην εκκρεμοδικία και στη συνάφεια.

93. Αντί της κλασσικής θεωρίας του νομικού χαρακτηρισμού *lege fori*. Κατά κάποιο τρόπο, το προβάδισμα του Κανονισμού έναντι των εθνικών κανόνων αντανακλάται και στη διαδικασία του νομικού χαρακτηρισμού, που πάντως δεν είναι η λογική διαδικασία υπαγωγής σε μία από τις κατηγορίες του *forum*, αλλά ο καταμερισμός μεταξύ κατηγορίας του Κανονισμού και κατηγορίας σχέσεων του Κράτους μέλους. Βλ. συναφώς και τις παρατηρήσεις του *Béraudo*, ό.π., 750, ο οποίος θεωρεί ότι ο κοινοτικός νομοθέτης ίσως τελούσε σε σύγχυση μεταξύ των εννοιών της εγκυρότητας (*validité*) και του θεμιτού (*licéité*), που αφορά πλέον στενά στο αντικείμενο της συμβάσεως, και αυτό το πράττει ώστε να υποστηρίξει τη θέση της *Gaudemet-Tallon* ότι το Δικαστήριο θα πρέπει προοδευτικά να ενοποιήσει κατά κοινοτικά ομοιόμορφο τρόπο και τις προϋποθέσεις ουσιαστικής εγκυρότητας, περιορίζοντας το πεδίο εφαρμογής του εθνικού δικαίου προοδευτικά (δηλαδή περιορίζοντας το εφαρμοστέο και κατά τον νέο Κανονισμό δίκαιο μόνο στα ζητήματα θεμιτού).

Πράγματι το άρθρο 31 παρ. 2 προβλέπει:

«Με την επιφύλαξη του άρθρου 26, όταν επιλαμβάνεται υπόθεσης δικαστήριο κράτους μέλους στο οποίο παρέχεται αποκλειστική διεθνής δικαιοδοσία δυνάμει συμφωνίας αναφερόμενης στο άρθρο 25 [παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας], κάθε δικαστήριο άλλου κράτους μέλους αναστέλλει τη διαδικασία έως ότου το δικαστήριο το οποίο επελήφθη βάσει της συμφωνίας κηρύξει εαυτό αναρμόδιο».

- 57 Εφόσον φυσικά το παρεκταθέν δικαστήριο είχε επιληφθεί πρώτο, δεν υπάρχει οποιαδήποτε αλλαγή, γιατί τότε, δυνάμει των κανόνων της εκκρεμοδικίας, τα δικαστήρια των άλλων Κρατών μελών που θα επιληφθούν μεταγενέστερα, θα πρέπει να αναστείλουν τη διαδικασία ενώπιόν τους, μέχρι το πρώτο επιληφθέν δικαστήριο να κρίνει εάν έχει, δυνάμει εγκύρου ή μη συμφωνίας παρεκτάσεως, δικαιοδοσία ή όχι. Εφόσον το πρώτο επιληφθέν δικαστήριο κρίνει ότι έχει διεθνή δικαιοδοσία, τότε, δυνάμει της παρ. 3 του ίδιου άρθρου 31, κάθε δικαστήριο άλλου κράτους κηρύσσει εαυτό αναρμόδιο (μη έχον δικαιοδοσία ακριβέστερα). Εφόσον, αντίθετα, το παρεκταθέν, αλλά και πρώτο επιληφθέν, δικαστήριο κρίνει ότι δεν έχει δικαιοδοσία, γιατί π.χ. δεν είναι έγκυρη η συμφωνία παρεκτάσεως, τότε σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 31, η αναστολή της διαδικασίας του μη παρεκταθέντος αλλά και όχι πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου λαμβάνει τέλος και η διαδικασία συνεχίζεται κανονικά ενώπιόν του.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν εφαρμογή του μηχανισμού της εκκρεμοδικίας κατά τον Κανονισμό και, υπό την έννοια αυτή, δεν συνιστούν μεταβολή στους προϋπάρχοντες κανόνες.

- 58 Η πραγματική αλλαγή είναι η εισαγωγή του κανόνα της προτεραιότητας του παρεκταθέντος δικαστηρίου, κατ' εξαίρεση πλέον του μηχανισμού εκκρεμοδικίας, ακόμη και όταν το παρεκταθέν δικαστήριο δεν έχει επιληφθεί πρώτο της διαφοράς έναντι δικαστηρίου άλλου κράτους μέλους⁹⁴. Χωρίς το κείμενο του Κανονισμού να το ορίζει ρητά, πρέπει να συναγάγουμε από το άρθρο 29 αυτού («Με την επιφύλαξη του άρθρου 31 παράγραφος 2....») ότι το παρεκτεινόμενο δικαστήριο θα εξετάσει την υπόθεση ακόμη και εάν έχει επιληφθεί πρώτο ένα άλλο δικαστήριο Κράτους μέλους. Εδώ συνίσταται, έναντι του κανονικού μηχανισμού της εκκρεμοδικίας, η συνεισφορά του νέου Κανονισμού. Κατ' εξαίρεση από τον μηχανισμό της εκκρεμοδικίας (Τμήμα 9, άρθρα 29-34 του Κανονισμού), το παρεκτεινόμενο δικαστήριο πάντα θα έχει προ-

94. Από τη πρόσφατη ελληνική αρθρογραφία βλ. *Αρβανιτάκη*, ό.π., 2068 - 2069.

τεραιότητα έναντι των άλλων δικαστηρίων, που θα είχαν δικαιοδοσία με βάση άλλες διατάξεις του Κανονισμού. Προϋπόθεση για τη λειτουργία του κανόνα προτεραιότητας είναι βέβαια το παρεκταθέν δικαστήριο να επιληφθεί της υπόθεσης. Δεν αρκεί δηλαδή, για τη λειτουργία του κανόνα, μόνο να έχει οριστεί. Θα πρέπει η υπόθεση να καταστεί εκκρεμής ενώπιόν του.

Στην περίπτωση που η δικαιοδοσία του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου θεμελιώνεται *επίσης* σε μία ρήτρα παρέκτασης, τότε αυτό το δικαστήριο θα εξετάσει την υπόθεση χωρίς εφαρμογή του κανόνα προτεραιότητας. Όπως αναφέρεται και στο Προοίμιο, στην αιτιολογική σκέψη υπό αρ. 22: «Η εξαίρεση αυτή δεν θα πρέπει να καλύπτει περιπτώσεις κατά τις οποίες οι διάδικοι έχουν συνάψει αντικρουόμενες αποκλειστικές συμφωνίες παρέκτασης ή όταν το δικαστήριο που έχει οριστεί σε παρόμοια συμφωνία έχει επιληφθεί πρώτο».

Χωρίς να προβλέπεται ρητά και γενικότερα στην εξαιρετική περίπτωση που τα μέρη έχουν συμφωνήσει την παρέκταση όχι μόνο ενός, αλλά περισσότερων δικαστηρίων διαφορετικών Κρατών μελών (π.χ. αρμόδια για την επίλυση των διαφορών που αναφέρονται από την παρούσα έννομη σχέση θα είναι τα δικαστήρια της Ρώμης και του Παρισίου), τότε θα ισχύει ο κανόνας της εκκρεμοδικίας με βάση του ποιο από αυτά τα δικαστήρια έχει επιληφθεί *πρώτο* της υπόθεσης (με πρωτοβουλία του ενάγοντος). Είναι προφανές ότι στην περίπτωση αυτήν (των επάλληλων συμφωνιών παρέκτασης δικαιοδοσίας δικαστηρίων περισσότερων Κρατών μελών) δεν εγκαθιδρύονται παράλληλες αποκλειστικές δικαιοδοσίες, αλλά παράλληλες συντρέχουσες. Επομένως, δεν υπάρχει νόμιμος λόγος εφαρμογής του κανόνα προτεραιότητας, που είναι εξαίρεση στον γενικό κανόνα εκκρεμοδικίας του Κανονισμού, κατά τον οποίο (άρθρο 29), το δεύτερο δικαστήριο οφείλει να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία μέχρι την απόφαση του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου. Ο γενικός λόγος που στηρίζει τη λύση αυτήν είναι ότι, κατά το γενικό σύστημα του Κανονισμού, θα πρέπει να αποφεύγονται οι περιπτώσεις δυνάμει εκδόσεως αντιφατικών αποφάσεων επί της αυτής υποθέσεως από τα δικαστήρια των Κρατών μελών.

Οι συνέπειες του κανόνα προτεραιότητας του παρεκταθέντος δικαστηρίου είναι ότι 60 - όπως εξάλλου ήταν ο κύριος σκοπός αυτής της αλλαγής - έτσι αποφεύγεται η πρακτική γνωστή και ως πρακτική της *ιταλικής τορπίλης*. Σύμφωνα με αυτήν, ένα από τα μέρη μιας διαφοράς, με σκοπό τουλάχιστον την παρέλκυση της δίκης, παρά την ύπαρξη μιας συμφωνίας παρέκτασεως δικαιοδοσίας, εισήγαγε τη διαφορά το πρώτο στα δικαστήρια άλλης χώρας, της οποίας η δικαιοσύνη είναι κατά κανόνα αργή στην κρίση της, με αίτημα, πλην της ουσίας, να αναγνωριστεί η ακυρότητα της ρήτρας παρέκτασης. Με τον τρόπο αυτόν «παρέλυε», δυνάμει των διατάξεων της εκκρεμοδικίας του Κανονισμού 44/2001, η ρήτρα παρέκτασης, αφού το παρεκταθέν δικαστήριο θα έπρεπε να αναμείνει την κρίση του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου. Την

παρελκυστική αυτή πρακτική δεν την απέτρεψε ούτε το ΔΕΕ στην περίφημη απόφασή του *Gasser*⁹⁵, στην οποία κρίθηκε ότι το παρεκταθέν δικαστήριο όφειλε να αναμείνει την απόφαση του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου. Το ΔΕΚ στην απόφαση αυτήν, που έταμε νομολογιακά το ζήτημα, προτίμησε να μην διασαλεύσει τον μηχανισμό της εκκρεμοδικίας κατά τον Κανονισμό, παρά να προκρίνει την αποτελεσματικότητα της συμφωνίας παρέκτασης.

Με τον νέο Κανονισμό ο νομολογιακός αυτός κανόνας έπαψε να ισχύει (χωρίς δηλαδή να καταδικάζεται γενικά η κατάχρηση δικονομικού δικαιώματος ως προς τη θεμελίωση της διεθνούς δικαιοδοσίας, δυνάμει του Κανονισμού, κατ' εξαίρεση στον μηχανισμό της εκκρεμοδικίας, η πρακτική αυτή δεν ισχύει όταν υπάρχει συμφωνία παρέκτασης) και θα έχει ενδιαφέρον η μελλοντική τοποθέτηση του ΔΕΕ ως προς το θέμα αυτό.

- 61 Η αλλαγή αυτή διορθώνει έτσι και αποκλείει την καταχρηστική - *forum shopping* - πρακτική της ιταλικής τορπίλης και από τη σκοπιά αυτή είναι ευτυχής η τροποποίηση. Ο κίνδυνος, όπως ορθά επισημαίνει ο *Nuyts*⁹⁶, είναι πλέον ο αντίθετος, δηλαδή η διάταξη να χρησιμοποιηθεί καταχρηστικά, όχι πλέον από τον ενάγοντα, αλλά από τον εναγόμενο. Δηλαδή ο εναγόμενος, προκειμένου να αμυνθεί ενώπιον των δικαστηρίων εννόμου τάξεως που έχουν δικαιοδοσία δυνάμει του Κανονισμού, να επικαλεστεί μία προφανώς ανύπαρκτη ή άκυρη συμφωνία παρέκτασης ενώπιον δικαστηρίου, το οποίο θα έχει μεταγενέστερα επιληφθεί της αυτής διαφοράς, με μόνο σκοπό να παρλύσει την πρώτη διαδικασία.

Ασφαλώς η περίπτωση αυτή είναι πλέον εξαιρετική έναντι της ιταλικής τορπίλης. Εντούτοις, δεν είναι δυνατό να αποκλειστεί εντελώς και να τεθεί το ζήτημα του πώς θα αντιδράσει σε μία τέτοια περίπτωση το πρώτο επιληφθέν δικαστήριο. Κατά μία άποψη, θα πρέπει το πρώτο επιληφθέν δικαστήριο να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία, ενώ, κατά άλλη άποψη⁹⁷, που μοιάζει προτιμότερη, κατ' ερμηνεία του άρθρου 31-2 του Κανονισμού περιορίζεται η υποχρέωση αναστολής μόνο εφόσον με συμφωνία (του άρθρου 25) έχει παρεκταθεί η διεθνής δικαιοδοσία του επιληφθέντος δικαστηρίου κατά αποκλειστικό τρόπο. Κατά την άποψη αυτήν, είναι δυνατό να χωρήσει ένας έλεγχος από το μη παρεκταθέν δικαστήριο - εκ πρώτης ίσως όψεως μόνο - του αν ανταποκρίνεται η επικαλούμενη συμφωνία παρέκτασης στις προϋποθέσεις του άρθρου 25, όπως επίσης και αν εγκαθιδρύει αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία υπέρ του παρεκτεινομένου δικαστηρίου. Κατά τη λογική αυτή πρόταση, που είναι

95. Βλ. ΔΕΚ C-116/02, 9.12.2003.

96. *Nuyts*, La refonte... ό.π., 59.

97. *Nuyts*, La refonte... ό.π., 52.

σύμφωνη με το πνεύμα του Κανονισμού, το μη παρεκταθέν δικαστήριο είναι δυνατό να ελέγχει την εγκυρότητα της συμφωνίας παρέκτασης κατά το άρθρο 25 του νέου Κανονισμού και επομένως να μην αναστέλλει αυτομάτως την ενώπιόν του διαδικασία. Την ερμηνεία αυτή μάλλον επιτρέπει και το υπόδειγμα του νέου Κανονισμού που αποτέλεσε η Σύμβαση της Χάγης του 2005 (άρθρο 6), όπως προαναφέρθηκε.

Έτσι λοιπόν, η συστηματική λογική του νέου Κανονισμού ως προς το ζήτημα των συμφωνιών παρέκτασης, κατά τα στάδια εξέτασης του ζητήματος, θα είναι: Η εφαρμογή της εκκρεμοδικίας (α' κανονιστικό πεδίο), η εξαίρεση με τον κανόνα προτεραιότητας ως προς τις συμφωνίες παρέκτασης, όταν έχει ήδη επιληφθεί δικαστήριο άλλο από το παρεκτεινόμενο (β' κανονιστικό πεδίο), και, ως εξαίρεση της εξαίρεσης και επαναφορά στον αρχικό κανόνα (εκκρεμοδικίας), ο έλεγχος της προφανούς ανυπαρξίας ή ακυρότητας της συμφωνίας παρέκτάσεως κατά το άρθρο 25 του Κανονισμού (γ' κανονιστικό πεδίο).

Θα πρέπει, κατά την άποψή μου, ίσως να εισαχθεί μία περιορισμένη γενική εξαίρεση για τις περιπτώσεις προφανούς καταχρηστικής ασκήσεως δικαιωμάτων, τόσο ιδίως ως προς το εδώ συζητούμενο θέμα, όσο και σχετικά με τη λειτουργία άλλων διατάξεων, όπως π.χ. το άρθρο 8 παρ. 1 (παλαιό 6 παρ. 1), για να αντιμετωπιστεί η καταστρατηγική εφαρμογή των διατάξεων με βάση τη διορθωτική δικονομική εγγύτητα. Και αυτό παρά τους προφανείς κινδύνους που αυτό παρουσιάζει να αποδιοργανωθεί το σύστημα του Κανονισμού από έναν «λεξφορισμό»⁹⁸, που είναι πάντα και φυσιολογικά παρών στα δικαστήρια των διαφόρων κρατών μελών. Δεν θα πρέπει να έχει την ευρύτητα του μηχανισμού του *forum non conveniens*, αλλά περιορισμένη διορθωτική δράση στην περίπτωση *forum shopping* διατάξεων του Κανονισμού, ώστε να μην διασαλεύεται το σύστημά του και να προστατεύεται η δικονομική εγγύτητα ή η πραγματική βούληση των μερών.

Ένα πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση αυτή συνιστά μάλλον η πολύ πρόσφατη απόφαση του ΔΕΕ *Brogstetter v. Fabrication de Montres Normandes*⁹⁹. Στην υπόθεση αυτή ο ενάγων εισήγαγε την διαφορά του με την εναγόμενη γαλλική εταιρία στα γερμανικά δικαστήρια, κάνοντας χρήση αδικοπρακτικής βάσεως κατά το γερμανικό ουσιαστικό δίκαιο και παρά το ότι τα μέρη μεταξύ τους συνδέονταν συμβατικά. Στην παράγραφο 28 της απόφασής του το ΔΕΕ κρίνει ότι ανήκει στο δικάζον δικαστήριο ο νομικός χαρακτηρισμός του ένδικου αιτήματος και όχι στα μέρη.

98. Ο *lex forisme* υποδηλώνει την ενδιάθετη φυσική διάθεση του δικάζοντος δικαστή αφενός να εκδικάζει την υπόθεση κατά τις έννοιες και τη συστηματική λογική της εννόμου τάξεως στην οποία ανήκει και αφετέρου να παρωθείται στην εφαρμογή του δικονομικού ή ουσιαστικού δικαίου αυτής.

99. ΔΕΕ C-548/12, 13.3.2014.

- 63 Τέλος, πρέπει να σημειωθεί μία ακόμη εξαίρεση στον κανόνα προτεραιότητας υπέρ της γενικής εφαρμογής των κανόνων εκκρεμοδικίας: Όταν ένα κατά τον Κανονισμό αδύνατο μέρος (ασφαλισμένος, καταναλωτής και εργαζόμενος) είναι ενάγων και του προβάλλεται μία συμφωνία παρέκτασης κατά παραβίαση των προστατευτικών κανόνων του Κανονισμού, τότε φυσικά δεν θα εφαρμόζεται ο κανόνας προτεραιότητας, αλλά οι διατάξεις περί εκκρεμοδικίας κατά το άρθρο 31-4 του Κανονισμού.

2. Η προστασία των ασθενών μερών (ασφαλιζόμενου, καταναλωτή και εργαζόμενου) σε περίπτωση εκούσιας παραστάσεώς τους

- 64 Ο νέος Κανονισμός (άρθρο 26-2) προσθέτει - για να εξασφαλίσει την δικονομική τους προστασία - και την υποχρέωση πληροφόρησης των θεωρούμενων ασθενών μερών για το ότι δύνανται, δυνάμει του Κανονισμού, να αμφισβητήσουν, προ πάσης συζήτησεως επί της ουσίας, τη δικαιοδοσία του δικαστηρίου (ευχέρεια υπέρ των ασφαλισμένου, καταναλωτή και εργαζόμενου τμήματα 3, 4, 5 του Κεφαλαίου II του Κανονισμού) στην περίπτωση εκούσιας παράστασής τους ενώπιον δικαστηρίων άλλων από εκείνων που ορίζονται στα οικεία τμήματα του Κανονισμού δυνάμει των κανόνων που περιλαμβάνονται στα τμήματα 3, 4 και 5.

Η εκούσια πράγματι παράσταση των μερών επί της ουσίας θεμελιώνει (σιωπηρή) παρέκταση του δικαστηρίου της χώρας παράστασης και έχει ως συνέπεια κατά το άρθρο 26-1, που λειτουργεί ως αμάχητο τεκμήριο, να θεωρείται ότι παραιτήθηκαν από το δικαίωμά τους να αμφισβητήσουν τη δικαιοδοσία του δικαστηρίου. Αυτήν ακριβώς τη σοβαρή συνέπεια επιχειρεί να διασφαλίσει η διάταξη του άρθρου 26-2 προκειμένου ειδικά περί των τεκμαιρόμενων ως πλέον ασθενών συμβατικά μερών.

Και αυτό ειδικά ενόψει της νομολογίας του ΔΕΕ στην υπόθεση *Bilas*¹⁰⁰, στην οποία κρίθηκε ότι τα αδύναμα μέρη δεν συνιστούν εξαίρεση από τον παραπάνω κανόνα και, σε περίπτωση εκούσιας παραστάσεως των μερών αυτών ως διαδίκων σε δικαστήριο άλλο από εκείνο που υποδεικνύεται από τον Κανονισμό, το δικαστήριο αυτό δεν έχει υποχρέωση να εξετάσει αυτεπαγγέλτως εάν τα μέρη αυτά είχαν γνώση του ότι στην περίπτωση αυτήν παραιτούνταν του δικαιώματος αμφισβήτησης της δικαιοδοσίας του δικαστηρίου οριστικά. Το κενό αυτό κάλυψε ο νέος Κανονισμός με τη διάταξη του άρθρου 26-2, εγκαθιδρύοντας την υποχρέωση *πληροφόρησης* και του αυτεπαγγέλτου ελέγχου της τήρησής της από το δικαστήριο, διορθώνοντας έτσι τη νομολογία *Bilas*.

100. ΔΕΕ C-111/09, 20.5.2010, ΣυλΝ 2010, I-4545, σκ. 32.

Δεν διευκρινίζει, εντούτοις, ο Κανονισμός ούτε τη μορφή της πληροφόρησης, ούτε κυρίως, τις συνέπειες σε περίπτωση μη τήρησής της. 65

Ως προς το πρώτο σημείο είναι προφανές ότι ο παρέχων την πληροφόρηση θα είναι σε πρώτο χρόνο ο αντίδικος του θεωρούμενου ασθενέστερου συμβατικά μέρους, ο οποίος θα έχει συμφέρον ως προς την εξασφάλιση της βεβαιότητας της διαδικασίας. Η υποχρέωση αυτή συνάγεται ότι βαρύνει και το δικάζον δικαστήριο το οποίο:

«... προτού κηρύξει εαυτό αρμόδιο βάσει της παραγράφου 1 εξασφαλίζει ότι ο εναγόμενος ενημερώθηκε για το δικαίωμα του να αμφισβητήσει τη διεθνή δικαιοδοσία του δικαστηρίου...».

Ως προς το δεύτερο σημείο - τις συνέπειες - μάλλον ορθότερη φαίνεται η άποψη ότι αυτή η ενημέρωση είναι πρόκριμα της δικαιοδοσίας του δικαστηρίου και όσο αυτό δεν έχει εξασφαλίσει την τήρηση της ενημέρωσης δεν θα πρέπει να προχωρήσει στην εκδίκαση της υπόθεσης στην ουσία.

Αν παρά ταύτα προχωρήσει στην εκδίκαση, ζήτημα ανακύπτει εάν η απουσία ενημέρωσης συνιστά κώλυμα αναγνώρισης ή εκτέλεσης της απόφασης που θα εκδοθεί σε άλλα κράτη, δηλαδή εάν περιέχεται στον λόγο αρνήσεως αναγνώρισης ή εκτέλεσης του άρθρου 45 1 ε' του νέου Κανονισμού. Η προαναφερθείσα απόφαση του ΔΕΕ μάλλον τείνει στην ενίσχυση της άποψης ότι δεν θα συνιστά κώλυμα αναγνώρισης ή εκτέλεσης¹⁰¹.

3. Ο προσδιορισμός του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου ως προς τη λειτουργία της εκκρεμοδικίας

Η ερμηνεία που είχε δοθεί από το Δικαστήριο στις διατάξεις περί εκκρεμοδικίας είχε καταστεί αντικείμενο κριτικής, κυρίως για το ότι παρήγαγε στην πράξη ανεπιθύμητα αποτελέσματα και επομένως οι βελτιώσεις ήταν επιβεβλημένες¹⁰². 66

101. Έτσι και *Nuyts, La refonte...*, ό.π., 60. Πρβλ. και *Βασιλακάκη*, ό.π., 2672, υποσημ. 4, ο οποίος ορθά παρατηρεί ότι η διάταξη παρίσταται ατελής, με την έννοια ότι δεν επιβάλλονται συνέπειες για την περίπτωση που δεν προστατευτεί ο διάδικος που χρήζει προστασίας.

102. Βλ. *Cadet*, ό.π., 776, ο οποίος κάνει λόγο για απολυτότητα του Δικαστηρίου ιδίως σε σχέση με την προτεραιότητα των κανόνων εκκρεμοδικίας έναντι των κανόνων που αφορούν στη παρέκταση (με την απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση *Gasser*, ΔΕΚ C-116/02, 9.12.2003, ΣυλΝ 2003, I-14693) και εντός των κανόνων λειτουργίας της εκκρεμοδικίας στην απόλυτη προτεραιότητα του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου, που έτσι έδω-

Τρεις βελτιώσεις επιφέρει ο νέος Κανονισμός ως προς τη λειτουργία της εκκρεμοδικίας: Πρώτον, διευκρινίζει την κρίσιμη ημερομηνία προκειμένου περί πολλαπλών επιδόσεων με δικαστικούς επιμελητές. Δεύτερον, εγκαθιδρύει έναν μηχανισμό δικαστικής συνεργασίας για την πληροφόρηση της ημερομηνίας, κατά την οποία ένα δικαστήριο κράτους μέλους επελήφθη της υποθέσεως, και, τρίτον, επιβάλλει στις αρχές επίδοσης την υποχρέωση σημείωσης της ημερομηνίας παραλαβής των εισαγωγικών ή ισοδυνάμων εγγράφων της δίκης.

- 67 Κατά τον Κανονισμό Βρυξέλλες I (τον ισχύοντα) η ημερομηνία, κατά την οποία θεωρείται ότι ένα δικαστήριο έχει επιληφθεί υποθέσεως, είναι η πρώτη ημερομηνία μεταξύ των ημερομηνιών κατάθεσης (εφόσον η επίδοση προβλέπεται μεταγενέστερα) ή παραλαβής από την αρμόδια για την επίδοση αρχή (εφόσον η επίδοση προβλέπεται πριν από την κατάθεση στο δικαστήριο) των σχετικών εισαγωγικών της δίκης εγγράφων (άρθρο 32-1 α και β).

Ο νέος Κανονισμός Βρυξέλλες I στο άρθρο 32-1 εδ. β διευκρινίζει ως προς τη δεύτερη περίπτωση ότι η αρμόδια για την επίδοση ή κοινοποίηση αρχή είναι η πρώτη, η οποία παραλαμβάνει τα προς επίδοση ή κοινοποίηση έγγραφα (για να καλυφθεί η περίπτωση κατά την οποία η επίδοση επιχειρείται από περισσότερους του ενός δικαστικών επιμελητών σε διαφορετικές χώρες). Αυτή η προσθήκη έγινε μετά από πρόταση που είχε διαληφθεί στην Έκθεση Χαϊδελβέργης, για να μην συντρέχει στο μέλλον η ερμηνεία κατά την οποία ως ημερομηνία παραλαβής - και συνεπώς ως κρίσιμη ημερομηνία που θα θεωρείται ότι το δικαστήριο επελήφθη της υπόθεσης - θα νοείται η ημερομηνία παραλαβής από την αρχή της κατοικίας του εναγομένου, όταν αυτός βρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος. Έτσι, κρίσιμη ημερομηνία θα είναι η ημερομηνία της πρώτης παραλαβής από την αρχή επίδοσης από τον επιμελούμενο την επίδοση διάδικο.

- 68 Πλέον σημαντική όμως (και για την πρακτική των δικαστικών επιμελητών στην Ελλάδα ειδικά) είναι η διάταξη του άρθρου 32-2 που επιβάλλει τη *σημείωση* της ημερομηνίας κατάθεσης (θα την επιμελείται η γραμματεία του δικαστηρίου) ή της ημερομηνίας παραλαβής (θα την επιμελείται από τώρα ο δικαστικός επιμελητής) των προς επίδοση εγγράφων (εισαγωγικού ή άλλου ισοδυνάμου).
- 69 Συναφώς, ο νέος Κανονισμός προβλέπει και έναν μηχανισμό δικαστικής συνεργασίας ως προς τη γνωστοποίηση της ημερομηνίας, κατά την οποία έχει επιληφθεί ένα δικαστήριο μεταξύ ακριβώς των δικαστηρίων που παράλληλα έχουν επιληφθεί μιας υπόθεσης. Το άρθρο 29-2 του νέου Κανονισμού πράγματι προβλέπει (στο τμήμα για την

σε χώρο στην ανάπτυξη των αγωγών τορπιλών (στην υπόθεση *Turner v. Grovit*, ΔΕΚ C-159/02, 27.4.2004, ΣυλΝ 2004, I-3565).

εκκρεμοδικία) ότι κατόπιν αιτήσεως του δικαστηρίου που επελήφθη της διαφοράς οιοδήποτε άλλο επιληφθέν δικαστήριο ενημερώνει αμελλητί το εν λόγω δικαστήριο σχετικά με την ημερομηνία, κατά την οποία του υποβλήθηκε η διαφορά (κατά το άρθρο 32).

Ο Κανονισμός βέβαια δεν προβλέπει τη διαδικασία της αιτήσεως και της απαντήσεως σχετικά. Έτσι διανοίγονται διάφορες υποθέσεις εργασίας με μόνη δέσμευση να επιλέγεται εκείνη που θα ουσιώνει το «αμελλητί» που προβλέπεται από τον ίδιο τον Κανονισμό. Μάλλον, συνεπώς, η διαδικασία αυτή θα πρέπει να γίνεται απευθείας από τα δικαστήρια (από τις γραμματείες τους κυρίως), χωρίς τη χρονοβόρα εμπλοκή των μερών. Επισημαίνεται επίσης ότι η υποχρέωση αυτή - κακώς μάλλον - έχει περιορισθεί μόνο στην περίπτωση της εκκρεμοδικίας και όχι και της συνάφειας.

Τέλος, ανακύπτει το ζήτημα αν αυτοί οι κανόνες περί του προσδιορισμού του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου *πρέπει ή μπορεί* να ακολουθούνται προκειμένου όχι μόνο περί *ευρωπαϊκής εκκρεμοδικίας* (εκκρεμοδικία μεταξύ δικαστηρίου του *forum* και δικαστηρίου κράτους μέλους) αλλά και περί *διεθνούς εκκρεμοδικίας* (εκκρεμοδικία μεταξύ δικαστηρίου του *forum* και δικαστηρίου κράτους μη μέλους). 70

Φυσικά ως προς τη *δυνατότητα δικαστικής συνεργασίας* των δικαστηρίων με ανταλλαγή πληροφοριών ως προς την ημερομηνία που επελήφθησαν και την *υποχρέωση σημείωσης* (άρθρο 32-2 του νέου Κανονισμού), τίποτε δεν αποκλείει την εφαρμογή τους, αλλά με λόγο ισχύος στην περίπτωση αυτή το εσωτερικό ή το διεθνές (κατόπιν διμερούς συμφωνίας) και όχι το κοινοτικό δίκαιο. Πράγματι, δεν μπορεί να επιβληθεί δια των κρατών μελών υποχρέωση σε αρχές τρίτων Κρατών μελών. Συνεπώς, ως προς αυτό, δεν υπάρχει σχετική κοινοτική υποχρέωση (εκπορευόμενη απευθείας από τον Κανονισμό) και ούτε θα μπορούσε να υπάρξει.

Ως προς το ζήτημα όμως του κοινοτικού ορισμού της ημερομηνίας, κατά την οποία ένα δικαστήριο λογίζεται ως επιληφθέν (άρθρο 32-1), πρόκειται περί κοινοτικού κανόνα γενικής εφαρμογής και μάλλον πρέπει να λογίζεται ως γενικός ομοιόμορφος κανόνας, που θα πρέπει να εφαρμόζεται και ως προς τα δικαστήρια μη Κράτους μέλους.

ρεμοδι-
λαπλών
ιό δικα-
ένα δι-
is αρχές
ωγικών

ία θεω-
γνία με-
περα) ή
λέπεται
s εγγρά-

τη δεύ-
πρώτη,
υφθεί η
ός δικα-
πρότα-
μέλλον
μη ημε-
νοείται
n αυτός
ομηνία
επίδοση

την Ελλά-
μερομη-
ομηνίας
επίδοση

ργασίας
να δικα-
ιας υπό-
i για την

ovit, ΔΕΚ

